

Juto.

UN PILLLO

Y

ELS CHICS EDUCATS EN LA CASA

DE

BENEFISSENSIA,

Y LO QUE SERIEN MOLTISIMS CHICS

A NO HABER ESTE BENEFIC ESTABLIMENT.

TRES COLOQUIS.

VALENSIA.

Imprenta de Don Agusti Laborda.

AÑ 1846.

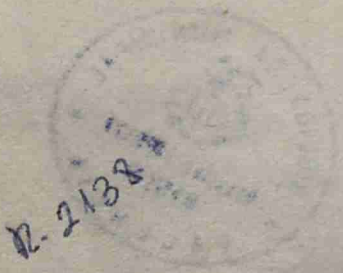

BIBLIOTECA SELECCIONADA DE MORALES

Núm. del Inventario.....

Núm. del Catálogo.....

~~~~~  
Per donasió que se li ha fét , esta Obreta  
es propietat de la Casa de Benefisensia,  
y sense son consentiment , ningú podrá  
reimprimirla segons les lleys vichents.  
~~~~~


2138

PROLEG.

Sempre de inmemorial, á pesar de la mes ó meñs vichilansia del Govern, ha habút asi en Valensia y en sos arrabals una porsió de chics perduts, be siga perque eren orfens y no tenien qui els cuidára; ó be perque eren fills de pares tan pobres, que no podentlos mantindre, els abandonaben; y *ahí es quedéu, arregleuse com pugáu*. La fam, que no te lley, els fea incheniosos pera buscarse la vida y viure sobre el terreno; la ignoransia de ses obligacions, com á homens y com á cristians, els se les fea quebrantar á cada trico; la llibertat illimitada de que gochaben, els deixaba anar sòlts per ahon volien, á ferne de les sehues: y els mals eixemples de atres chics mes aguadets y descadarsats de la mateixa taifa, els amostraben ya, molt ans de mudar les dents, tota clase de visis, á que se entregaben en sa chuventút á tutiplé.

En l'horta, en lo mercát, en los murs, dins y fora, sels vea á totes hores, ó chugant ó fent mals. Pera el Estat eren una polilla; pera la sosietat un sobre-os; als ulls de la Relichó, uns indiets batechats. De ells, els que paraben en tambórs ó en gats de nau, eixos eren reys: la cordeta plana era acabar sa vida en los patibuls, y á bon lliurar en los presidis en condena de deu anys y un dia.

Despues de la guèrra de *independència*, s'aumentá considerablement, per les sircunstansies de la época, el número de estos infelisos, en termes, que reclamaba una Casa de Benefisencia, ahon estigueren recullits, y resguardáts al mateix temps de la fam, de la osiositat, y de la ignoransia, que son les tres mares de tots los visis. La pietat y chenerositat valensiana no es negá á tan imperiosa nesesitat. A la menor insinuasió que se li feu, obrí ses mans pera cooperar á una òbra que tant honra á qui pren interés en ella; que tant contribuix al bé de la humanitat, al decór de la moral pública, al augment de la industria y riqueza Nacional, á la gloria del Estat, al llustre de la santa Relichó católica; y òbra en fi, que es de les mes aseptes á Deu.

Els Señors Arzobispos de aquell entonses, y molt particularment el Eeselentísim Señor Don Simó Lopez, feren els machors esforsos pera realisar una idea tan útil y gloriosa: les corporacions eclesiástiques y civils, y els pudients de Valensia no es quedaren en saga. Tots feren cuant pogueren; ni es descuidaren tampoc en son deure els señors encarregáts de la direcció del Establiment; pero la creasió de una còsa nova, de que no habia en esta ciutat un cabal modèlo: moltes dificultats que

ocurrien en sos prinsipis: quatre pesetes diaries de lloguér, que no eren mala sangonera; y sobre tot, la falta de un local proporsionát al número de pobres que habien de habitarlo, y als tallers y manufactures que habien de posarse.... tot aixó fea que la empresa, encara que anaba, anára al pas de la tortuga.

En asó vingué la exclaustrasió dels Relichosos; y els moradors de la Benefisensia, que allí próp de la parroquial de Sent Esteve, estaben enforfoguits y com sardinetes en estiva, veren el cèl ubèrt, y practicaren les mes vives dilichensies pera trasladarse al convent titulat de la *Corona*, ahon se mudaren efectivament per Real orde y concessió de S. M. Molt diner s'ha fús en obres y reparos indispensables; pero al meñs s'ha conseguit, que els pobres tinguen un palasio encantat en totes les ofisines corresponents, molta ventilasió, y un hòrt prou regular, que es una achuda de cósta. En lo que els ha eixit la lotería, en grande, es en tindre al front del Establiment una Chunta, en que els señors que la compónen, han pres á puntillo no parar hasta posarlo en la machor perfección posible. Y la cosa marcha á rem y vèla: pense que en eixirán en la sehua; perque el pòble valensiá, veent que chuguen en les mans netes, y que no carixen de cèl ni intelichensia, així, *á la pul pul*, els dona rípio á má, y ells tot ho aprofiten; perque saben, que dos poquets ya fan algo, y moltes caneletes un ciri pascual.

Y mentres atres fan donatius de atre chénero, á un suxecte de esta ciutat, algo afisionát á la poèsia, y molt prendat de la hermosura y riqueza de la llengua valensiana, (llengua que á tots els asuntos es presta dósil, com

la mes pintada) li ha ocurrit compondre estos Coloquis, y regalarlos á la Casa, per mich de un señor vocal de aquella Chunta. Este, ya se vé, *ojos que te vieron venir*, els ha aseptat de correguda; porque á lo donàt no li mires el pèl: y hasta el trigo es limosna. Y com sempre está pensant en arbitres, ha pensat arbitrarse en estos Coloquis, y sense pararse en palles, ni encomanarse á Deu ni al diable, els ha donát á la prensa.

Ya están en lletres de mòle. No faltaba ara atra còsa, sino que eixos señors dels nasos llarcs, que es dihuen crítics, ixqueren en la márfega arrastrant, y dient que no valen res per asó, y per alló, y per alló atre. Eixa si que sería cantada. Ni habia pera tirar el barret al fóc. ¿Qué no hia mes que tindre fet ya el gasto, pensant guañar alguna coseta, y quedar com el sastre del Campillo, y tocant tauletes? Pero vechám, vechám, que es lo que dihuen eixos señors. Friolera es lo que dihuen. En primer llòc: «que en un temps en que les autoritats van en cent pams de ulls, y la policia llesta, un pillo es un solemne *anacronisme*; es com buscar cabells vèrts, ó volér trobar una agulla en un pallér.» — Tenen rahó que els salta per dalt lo cap. Pero dehuen considerar, que hú, á mòdo de dir, no es ningú; *que una golondrina no hace verano*: que els pillos son mala herba, que per mes que la arranquen, sempre rebrota; ó com la llangosta, gosos, y chitanos, que tots contra ells, y lo mes que es logra, es disminuirlos, aclarirlos, eixaguarlos; acabarlos del tot may. Es nesesita á tota còsta un pillastró, no mes com una unglá, (mes que despues l'agarren y el tanquen que no parega) sixquera pera poder eixir

quand siga hora, á la plasa de Mosen-Sorell, á tindre els diálogos consabuts, y fer contrast en los chics de la Benefisensia, á fi de que es verifique lo del antic acsioma: *Opposita juxta se posita magis elucescunt*. Perque éll es clar. Pera que resalte mes el mèrit y utilitat de este Establiment, es menester que al costat dels seus chics, dósils, ben criats, y amants de la virtud y del treball, es pose un pillo, que siga tot lo contrari, y es vecha per la pinta, com eren alguns chics, ans de entrar en la Casa, y quant haurá costat el desbastarlos y trau-rels punta, y puga dirseli á Valensia: *Mira en que s'empleen tes limosnes*.

També dihuen del carácter del pillo: «uns que está pòc carregat de tintes, atres que masa.»—En coses que merament dependixen de gust y de imachinasió, no es fásil agradar á tots: hia mes caps que barrets; y cada hú se l'enfila á son modo. S'ha procurat un mich; y sobre tot salvar la moral. ¿Picardía? Cap. Aixó si que no. Hasta ahí seriem amics. Primer l'animeta que el capdellét. Alguna porcadeta.... aixó be; per aixó es pillo. Pera el retrato del héroe, es tingueren presents *Rinconete y Cortadillo*, *el Lazarillo de Tormes*, *Guzman de Alfarache*, *Gran Tacaño*, *Estevanillo Gonzales*, *el romans de Nèlo el Tripero*, *les hasañes del través fill de Rubribrazo* en los Misteris de París, *els Diálogos quart y quint en castellá é italiá*, *dels Mosos de mules y dels Pages*, per Franciosini; y quisá alguns atres. Ningú li venia be al carácter del nostre pillo: se li ha habút de fer nou de trinca, y adequat als usos de tal chentola en este país.

El llenguache de un chic criat á la briva, sense oüir may ninguna llisó de desensia ó bona criansa, per forsa habia de ser horrible; y sols els chumensos de sos brasos, mans y dits, es dehuen presumir escandalosos. No convenia pues pintarlo tan al víu, tan al natural. Pera domesticarlo algun pòe (si volen dir *civilisar*lo be poden) y posarlo en estat de alternar en chics instruíts y ben predicats, s'el ha fet *granuja*, y asentadét en terra com un novisi, als peus dels cabos y sargentos en los ratos que llechien, se li ha obligát *velis nolis* á assistir á la lectura; y en dies serens y á hores templades, á anar en la *candela* per les alamedes y pasechos públics, á dependre algo de cultura y modals de la aristocrasia entre les bocanades de fum *dels puros*. Se li ha donat bastant talent y deseixida pera ses travesures: gran memoria pera recordarsen de tot quant óu, hasta dels *lletinorums*; prou cachasa pera considerar que seguint ses costums habituals, escandalisaría á dos chovenets criats en atra llet, y que pera evitaro, li es presís abstindres de ses frases ordinaries, y se absté; y admirable serenitat, y sang freda, pera no imutarse poc ni molt, ni desbarrar en la conversasió, á pesar de les galoches é indirectes del *Pare Cobos*, que li tira el vivaracho de Salvador. Pero no li falta un gran fondo de malisia y perversitat; un cor molt dur; gran propensió á la rapiña de tot lo que ixca; gran descaro en contar els mals cuinats que ha fet, y en gloriarse de ells; y criminals desichos y proyectes de ferne atres pichors.

Dihuen també, que els Coloquis son masa llarcs.—Ya se sab que les composisións en vers son mes llargues que

les fetes en prosa, porque s'ha de usar de mes rodeos, y gastarse mes ripio per presisió. Y com per atra part es menester seguir al pillo en totes les andances y correries de sa vida nómada y estrafalaria, y estes no han de veures sino de oüirse, contades per sa boca, no es de estrañar, que la narrasió de elles hacha fet els Coloquis mes llars de lo que ordinariament solen sér. Pero pera tot hiá apaño meñs pera la mòrt. A qui li pareguen llars que els acurte: en cansarse de ells, *punto final*; y hasta que li tornen les ganes de proseguir. Si ho dihüen per compasió als chics, que tal vòlta els haurán de representar, prou tasca tenen ells en una sòla part pera cada representasió; y seria un cas de consiensa el posarlos mes càrrega, quant son tan poquets els interlocutors, y entre dos propiament han de portar la post al forn, porque el terser casi fa la compañía de la espardeña.

Dihüen además (com si ho oüira), que tots els tres Coloquis están en un mateix asonánt. = Ninguna còsa mes fásil que haber variat: s'ha fet així apòsta, per galantería de incheni, y pera mostrar la riqueta y abundancia de la llengua valensiana, com se veu, en que sobre ser tantes y tan varies les materies que en estos se traten, un asonánt rònec, y no dels mes socorríts, basta y sòbra pera totes élles; be que repetint en tal qual llans algunes mateixes paraules: aixó no te remey.

Señors crítics: ¿tenen vostés mes que dir? = ¿No? = Pues eixos reparos, en mon consepte, no valen una pipada de tabaco, y em pareixen *peccata minuta*. Y tant mes em confirme en aixó, quant me consta que atres també intelichents, pero que van mes al grá, no es pa-

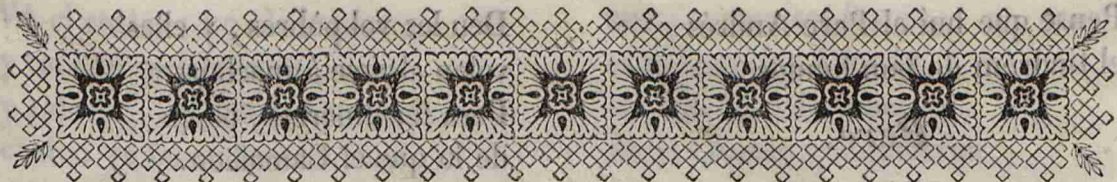

ren en aixos pelillos. No falta qui diga, que els Coloquis desempeñen cumplidament son titul, y tenen visos de un compendi de educasió cristiana pera la chuventud virtuosa y treballadora. Salta un atre dient, que son uns *espanta-pillos*; pues en vista de la pintura que fan dels treballs que aguanta un pillo, de les privacions que pasa, de la persecusió que porta, y dels castics que li amenasen, no es regular que ni á quatre tirons li vinguen ya ganes á ningú de pendre un ofisi tan perillós. Y atres coronen la festa, declarant que estos Coloquis, ben mirát tot, no son atra cosa que una especie de manifest ó apuntasió que es fá de la Casa de Benefisensia, en que se li exposa molt circunstansiadament al poble valensiá les bóques que aquella diariament té que mantindre, les obligacions que ha de cubrir, el tracte y ocupasió que dona als seus individuos, y la esmerada educasió que els dispensa, pera que siguen bons cristians, y útils à la Patria y á sí mateixos.

En vista de asó, no siguen vostés tan melindrosos. *Quien desprecia, mercar quiere.* Fora pues critiques y ramalloses. No es figuen en bucs, ni li busquen tres pèus al gat; prenguen els Coloquis y deixen la moneda, y farán una limosna, y una obra de misericordia: que els pobres de la Benefisensia tampóc se pararán en si els rèls de plata que vostés donen, son algo llisos, con tal que siguen revedors, ni en que se fasa el pago en florinets vells y en bustos de pelucóns, que ya no son de moda.

COLOQUI PRIMER.

PERSONES QUE PARLEN EN LOS TRES COLOQUIS.

Pere, (*chic bastant instruit, y molt chuisiós.*)

Salvador, (*chic de cheni molt pronte, burló, y de eixides grasioses.*)

Dimas, (*pillo.*)

La escena es en la plasa de Mosen-Sorell.

Pere y Salvador van vestits del mateix mòdo que quant ixen fòra de casa: blusa, sombrero de hùle rotulát, etc.

Ix Pere, y darrere de ell Salvador: l'alcansa, y diu:

Salvador.

Pronte ten tornes á casa.

Pere.

¿Qué tinc de fer, Salvador?
Ya he despachat els billets.

Salvador.

També els he despachát tots,
y mes que ni haguera habút.

Pere.

Huí estaba el pòble ganós
de pendre part en la Rifa.
¡Quins grapáts! ¡Quins arrapóns!
Yo no tenia prou mans
pera despachar....

Salvador.

Ni yo.

Pense que huí al Pare Andrés
el tindrem de bon humor.

Pere.

(*Rientse.*)

¿ Per qué duém bròsa al niu,
y á la gabia gafarróns?

(*Pegant en la mà en un bolsillo
ahon están els dinés.*)

Si ho dius per aixó , bé dius.

Salvador.

Tú que eres tan pensadór,
Pere , ¿ no em dirás d'ahon ve
eixa manía ó furor
de buscar billets por luz?

Pere.

Mil poden ser les rahóns.
En primer llóc : quant mes pobla
la chent , fá esforsos machors
pera eixir de sa pobrea;
y hú dels michs les rifes son.
Y cada qual se figura
que va á ser éll el dichós:
pero els dichosos son pòcs,
y els no afortunáts son molts.
Pòsen , y queden pelats:
no els ix , y queden pelóns:
consentixen abans d'hora,
y tenen mes allicsió.

Salvador.

En molts ho tine observát:
en abueles sobre tot:

Deu les vol pòbres , y elles
volen alsarse á machórs.

Pera fer dinerets , pasen
de lo que el Camaléon.

Dechunen , hasta que poden
pendré un billet. Orasió
li fan al Chesús del Hòrt,
li resen á Sen Ramon,
li posen llum á Sen Ròq,
y prenen mil devosións.

Pere.

Pues yo res de aixó reprobe,
que dels Sants la intersesió
es molt útil.

Salvador.

Yo convinc.

Sols referixc les gestions
que fan algunes abueles.
Perque el tabaco de pols
no ha de faltar pera el nas;
ví del bò contra el vapór;
chocolate contra els flatos;
ni dols sec , perque es tan dols...
Creent ya la sòrt en casa,
fan de llóc composisió.
«Tans duros m'eixirán : de ells
pendré llansóls , un chipó,
pera el estiu un palmito,
pera el hibern un mantó:
tartana , y un rosí blanc,
així tordillét , com yo:
que els peus ya nom volen dúr,
y em cansa anár en bastó.»

Vé el sorteo ; no els ix rés ;
y tot son exclamasións,
y rabies.... y ans de Cuaresma
canten ya lamentasións.

Pere.

Pero pronte aixó s'olvida ;
y esperant el fortunón
prenen billets atra vòlta.
També el despach asombrós
de ells , y tan gran buscadisa
tindre alguna relació
podria en los modals nostres,
que atrahüen á lo exterior.

Salvador.

Eu , no dius mal ; em conforme.
Perque al fi , les instruccións
practicar que en casa ens donen :
guardar á tots atensió ;
saludar als Saserdóts
en tota venerasió ;
mostrar dabant dels que manen
respecte y circunspecció ;
no insistir , ni importunar
al que ha dit dos vòltes *nó* ;
no chugar en atres chics ;
y un continent decorós....
tot asó atrau á les chents.

Pere.

Sí , sí ; pero la atraesió
prinsipal , com ara pense ,
la potísima rahó
de que el pòble valensia

nos dispense sos favors ,
es el conceixer á fondo
el caràcter dels Señors
de la Chunta que gobèrna
la nostra corporasió.
Tot lo mon sap , ser suxectes
de rango y de distinsió ;
que no administren la Casa
pera mamarse el torró ;
que donen als caudals de ella
la mes útil inversió ,
y es tanta sa economía ,
que de un dinér en fan dos....
Ho sap el pòble : ¿ y qué fá ?
pren billets en intensió
de limosna , y per cada hù
dona dos reals de velló ,
y lo meñs que pensa , es
si eixirá la sòrt , ó no ;
que no es tan simple que ignore ,
que eixir es dificultós.

Salvador.

Be ho crec ; pero les abueles ,
per gola y per ambisió
els prenen , y pera.... vamos,
(*fent ademáns de pendre chocola-
te , beure vi , y polvillechar.*)
Caracas , Benicarló ,
Sevilla , una tartaneta ,
rosí....

Pere.

Calla , parlador.
(*Fent ademá de pegarli un calbót
de chansa , y rientse.*)

(Ix el Pillo com á que ve del carrer de Dalt. Va vestit ridiculament, com solen anar els pillos; gorra vella de soldat, y dins de ella lo que se dirá á son temps: una sinada de còses, que ya es traurán cuant siga hòra: sostenguts els pantalons en un cordell de espart; y en la mà una cordeta, així com de una vara, també de espart, ensesa; y ahúca á Pere y á Salvador, dient.)

Pillo.

Juú, allá van, allá van, iiiiu, allá van, els dos son de la Benefisensia....

(Y sequix dient de quant en quant.)

Salvador.

(enfadát.)

¿Ous,

Pere, lo que nos diu eixe tuno pillastró?

No es huí la primer vegada; que en diferents ocasions ya m'ha eixit á provocarme....

Pere.

(En dulsura.)

Deixaló.

Salvador.

Se me corromp

la sang; solaments de oüirlo.

Pere.

No en fases cas; deixaló.

Brams de burro al cél no apleguen.

Salvador.

(Mes enfadát. Pere el deté.)

¿Vols tú veure com li romp el cap en una pedrada, y li done una llisó saludable pera sempre?

(Va á agarrar una pedra de terra.)

Pere.

(Detenintlo fortament.)

¿Qué vas á fer, Salvador?

No faltaba ara atra cosa.

Lo que vols fer no es honró ni á tú, ni á mí, ni á la Casa; no á tú, perquè es mala acsió; no á mí, que á riña ninguna puc prestar m'aprobasió; ni á la Casa, en fi, que et dona molt cristiana educasió, y tú en eixos arrebatos la olvides á lo millor.

Salvador.

Pero, ¿qué tú, Pere, no òus, com insulta el molt brivó?

Pere.

Deixal, y també perdonal.

Salvador.

¡Cuánt éll es el ofensor!

Pere.

Sí. ¿Qué nos diu l'Evancheli?
deixar á part tot rencór,
perdonar als enemies,
y als nostres perseguïdors.

Salvador.

Deixam.

Pere.

¿Te estarás quiet?

Salvador.

Sí.

Pere.

(Soltantlo.)

Tens el cheni tan fogós...
la pólvora tan torrada...
yo el manpendré...

Salvador.

Content só.

Pere.

(Chirantse en gran serietat contra
el Pillo que está allí tocant.)

¡Ola! ¿asó qué significa,
indesent provocador?

¿A qué vé el vindre darrere
insultant, com un rabiós,

als que van á son camí,
á la sehua obligasió,
sense ficarse en ningú,
y meñs en un pollisó?

Tingám pau; y cada cual
que es fique en sos macarróns.
No de huí, ya molt de arrere,
venen tes provocasións.

Si de la Benefisensia
publiques que som els dos,
ya ho sabém; y á molta dicha
so tenim, y á molt honor.

Si res tens que dir, andares;
(Fentli seña en la mà que sen
vacha.)

y si tens, diguesmosó;
huí es dia que ham acabat
mes pronte la comisió.

Pillo.

Pues sí, sí que tine que dirvos,
mogút de mon còr piadós;
perque, vamos, os estime,
y em doneu gran compasió.

(Desde que Pere y Salvador es
posen á parlar en lo Pillo, están
inquiets y reselosos, chirantse en
frecuencia á una part y atra.)

Salvador.

Els bons desichs que ens demostres
no son pagats en doblons.

(Irònicament.)
¿De cuánt ensá el cor tan tendre?
¿De ahón li ve ara al Escorpió?

no picar? ¿Llástima ens tens?
Pues yo te la tinc machor.

Pillo.

¿No veú que sou uns esclaus?
que chemiu en la opresió,
y que sols falta que eus posen
albarda, ramal y bos?

Pere.

¿De quina seba á tú te coiïen
els ulls?

Pillo.

Per fervos favor;
per ilustrarvos; porque este
es temps de la ilustrasió.

Pere.

Home, tú has parlat hasta ara
vago, obscur, y en confusió:
especifica, detalla....

Pillo.

Vach. ¿No es un servíl blasó
eixe rótul del sombrero?

En sa casa un Señorón
te un gos, y un collar li pòsa
molt bonico de llautó,
y en ell unes lletres grosses,
que dihuen en derredór:

Tal gos es de Don Fulano.

Un rótul y atre, besons;
lo que allá es llautó, asi es húle;
mes la significasió
es la mateixa.

Salvador.

Mil gracias,
perque mas tratát de gos.

Pillo.

Yo? Escrit ho porteu vosatros.

Pere.

Digues: ¿tu saps llechir?

Pillo.

No:

mes supose dirá el rótul,
que de algú dependents sou.

Pere.

Pues de mich á mich t'engañes
en eixa suposisió:

no som propietat, ni prenda
d'algun Grande ó Poderós,
que ens pose el collar ó rótul,
com el Señorón al gos.

Som fills de la Providensia,
y del poble chenerós

valensiá, qu'ens favorí,
cuant en estat llastimós
anabem per los carrers
sense pa, ni educasió.

Bó será pues que algú diga:

«Estos, ó Valensia, son
els fills de tot ton cariño,
y de ta predilecsió.

La Casa-Benefisensia
una gran transformasió

ha obrát en ells, desbastantlos,
y donantlos afisió
á la virtud y al treball.»
Pera que equivocasió
no hacha, prenint á uns per atres,
el rótul hú espresa tot.

Pillo.

Be.... pero ara á tancarvos.

Salvador.

¡Ay del que es tan pobretón,
que ni fogar té, ni casa,
ni sixquera un trist rincó,
aon estiga baix cubèrt
despues ses ocupasions!
Nosatros, gracies á Deu,
tenim hòrt, pati espayós,
y casa gran, y pintada....

Pillo.

Y tancada. He ahí yo
perque dic que sou esclaus.

Salvador.

¿De qui esclaus?

Pillo.

Del motiló.

Salvador.

¿Quin motiló?

Pillo.

El del Remey:
el portér que en lo manoll

de claus teniu á la porta,
en un cor com un lléó,
que inacésible á promeses,
súplices ó sumisions,
s'alegra de tindreus sempre
en perpétua reclusió.
Damunt la pòrta hiá lletres;
yo no entenc aquells reglons;
pero pense que dirán
segons ma interpretasió:
«el chic que dins de esta Casa
aplegue á entrar els talons,
perda al punt tota esperansa
de eixida, ni de evasió.»

Pere.

Mira com eixím nosatros....

Pillo.

Vosatros sou escepsió;
pero.... ya aneu á tancarvos;
ya están en espectasió
Pare Andrés, Pare Rafél,
y una llarga prosesó
de cabos y sobrestants,
de espies y delators.

Pere.

Doném que tot aixó siga,
(molt hiá de ecsagerasió);
Cuant mes tancats, mes guardats;
y quant mes guardats, millor.

Salvador.

Millor; estém com uns Reys....
rodats de guardies de Corps.

Pillo.

Pues, ¿y aquella llibertát
de ser hú dueño y señor
de sí mateix, fent quant vullga,
sense tindre superior?

Pere.

De sí mateix sols es dueño
el que doma ses pasions;
que el que de elles es esclau,
de esclau te la condisió;
y com á tal se li dehüen
trabes, cadenes, grillons.

Pillo.

Y la llibertad tan bona,
altisim celestial dó;
y el gran titul de home-lliure,
¿ha de ser vano y osiós?
Ser lliure é independent,
es molt apresiabile y dols:
Per aixó els antepasats
digueren en gran rahó:
que buey suelto bien se lame.

Pere.

Pues també els nostres machors
digueren: *que por su mal*
álas la hormiga crió.

Pillo.

Rato ha que estie observant,

que en cuidado reselós
es chireu á una part y atra.
¿Pues de qué tenui temor?
¿De qué vinga el Pare Andrés?

Salvador.

No em seria molt gustós
el que el Pare Andrés em vera;
mes com es tan bondadós,
l'engañe en panses y figures,
y en lepes á borbollóns.
Atra pusa em pica á mí.

Pere.

Y á mí.

Pillo.

¿Qui?

Pere.

El Sr. Baró. (*)

Que si en una tal peñora
nos pillara de rebot
asi parlant, nos brëaba:
huit dies de calabós,
y pa y aigua, no mancaben.

Pillo.

Aixó es lo que vos dic yo,
que sou esclaus.

Pere.

No hiá un tal:
es pròba de estimasió.

---

* *El Escelentisim Señor Baró de Senta Bárbera.*

El Sr. Baró nos vòl,
com vòl un pare amorós
á sons fills; per aixó ens dona
els castics y reprensions.
Mil atres chics trobará
perduts, safios, chugadors,
y no els dirá res. ¿Per qué?
Perque tan volguts no son.

Pillo.

Pues si os veu, ya teniu pare.
Torném ara, Pere, al solc.

Pere.

La llibertat, si s'abusa,
(al fi, s'abusa de tot),
es fá llisensiositat,
que de idees per trastorn,
òbra lo que al cap li pucha,
sense considerasió.
Així á un home de cachasa,
de esperiensa y de tesó,
llibertat.... bé: éll triuñfará
de obstáculos y tentasions;
pero á uns baves com nosatros,
en lo cap á carrerons,
que si nos deixaren solts
fariem mals á muntó;
portes, reixes, forrellats,
pestellets y baldellons;
y aixó per el nostre bé:
quant tindrem mes reflexió,
mes quedo, mes chuí, entonses
afluixará este rigor.
Pera que millor m'entengues

te faré demostrasió
de mon pensament é idea,
en una comparasió.

La ovella unida al ganado,
está suxecta al pastor,
el qual la cuida y la tanca:
alguns dirán: ¡que opresió!
Mes lo que opresió pareix
es la sehua salvasió.

Posém á la ovella lliure
llunt del pretés opresór;
deixém que vacha á la briva
á tota satisfació.

¡Qué alegría al vores solta!

¡Qué carreres, salts y bots!

Ya corre per la campiña,

ya es dirich al bòsc frondós:

en asó, á poques tirades

cau en les garres del llop,

que la mata y la destròsa

sense comiserasió.

¡Ah ovella! ¡cuant bé t'anaba

en aquella suxecsió!

¡Tú la llibertad volgueres,

y esta fon ta perdisió!

Supose que m'has entés....

Pillo.

Pera tot trobes tapó.

M'has fet moltísima fòrsa;

mes yo, *tijeretas son.*

*(Mientras diu estos tres versos,
trau de la gorra una mesureta de
papér, dins de la cual hiá puntes
de cigarros puros á mitant fumar;*

la obri y la presenta á Pere y Salvador, dient:)

lo que es perd, no fá profit....
desechos del fumadórs....

que busque en les alamedes
per los banes y els andadors.

¿Qué no fumeu?

Pere y Salvador.

Grasies, gracias.

Pillo.

¿No voleu? Vaya con Dios.

(Plega la mesureta, despues de haber tret mich cigarro, l'ensén en la cordeta, y fuma ara y sempre que li pareix, mes ya no convida als compañeros.)

Salvador.

Pues ya que en la llibertat nos estás fent un tumór, y de esclaus tornarnos lliures tens marcada pretensió, digues ta vida y milacres, y els bens de que en posesió t'ha posát la llibertat; que no som tan tontorróns, (bé que esclaus), que no vullgám

(Irónicament.)

de lo bueno lo mejor.

Pere.

Sí: digues la tehüa història.

Pillo.

Corriente: só molt gustós.

A no ser perque ma abuela en diferents ocasions em va parlar de mos pares, pensaria que só bort.

Ignore absolutament, quin vicari, cuant, ni ahon em doná l'aigua sagrada de la rechenerasió.

Ignore també els padrins: cuant me vecha en presisió de fer traure la partida del batisme ¡quin embroll!

Ella me es indispensable en les amonestacions;

y pera trobarla y tindre de ella certificasió,

son presisos temps, pasensia, y una mona y un furó.

Sols sé, que em posáren *Dimas*, perque ma abuela un pregó fea en lo *Dimas*, buscantme per plases y carreróns.

Y com *Dimas* es un nom, que sols el bon lladre y yo, per ahí se podrá traure el cap al enfilador;

que si em pòsen *Sento ó Pepe*, adivina quien te dió.

Profeta fon qui em posá

Dimas, perque fa alusió, encara que es nom de Sant, á la mehüa profesio.

¿Y quin serà mon llinache?
 ¿Lladró, Tomatis, Ratón?
 Honrats son; mes ningú de ells
 desmentix ma ocupasió.
 Mos pares moriren chovens;
 se endugué el cólera als dos;
 no em deixaren bens; prou feren
 que em deixaren en lo mon.
 Yo tindria uns dihuit mesos
 al tems de eixe tarantoll:
 y ma abuela ¡pobra abuela!
 se incautá del criansó.
 Vivía en una caseta
 baixa com un cobarchó;
 y per lo que tòca á quèns,
 sempre alcansada, y á tomps.
 De dia llavaba ròba,
 y de nit filaba al torn;
 y ni així guañaba prou
 pera un netét tan fartó,
 que un bou s'haguera menchat,
 prinsipiant per los garróns.
 Apenes comensí á anar,
 comensí á ser reboltós;
 sempre la pedra en la má,
 sempre pegant estirons
 de cabells als atres chics
 de aquelles immediacions,
 sempre en lo carrer chugant,
 y fent llargues escursions,
 descalsét, en camisola,
 y no molt nét el faldó:
 y ma abuela ho consentía
 per no oüir aquell clamór
 continuo de *donem pá*....

Pero esta abuela ¡ó dolor!
 va morir en l'hospitál
 de una interna inflamasió;
 y yo als sèt anys, com un chunc,
 quedí, sense protecsió,
 sense pares, ni parents,
 sense amics, ni posesions,
 ni ofisi ni benefisi,
 ni res. Desesperasió
 se m'apoderá al empronte
 cruel, horrible, ferós;
 despues plorí; y pòc á pòc
 m'entrá la resignasió;
 y á esta virtud la seguiren
 saludables reflexions.
 Perque á mi mateix yo em dia:
 Tú no tens res, y ho tens tot.
 ¿Pera qué naturalea
 estos dos llars tenedors
 (*Allarga els braços en les mans
 ubèrtes y eixamplades.*)
 te ha dat, y en cada hù de ells
 sinc garfios, sinc harpions,
 sinc ams, sinc ganchos, sinc dits,
 flecsibles á discreció,
 y armáts de ungles, sino pera
 pillar, pendre, agarrar lo
 que pera ta subsistencia
 consideres profitós?
 ¿Y á qui en lo mon nesesiten
 pera sa conservasió,
 el Esparvér y el Milá
 en les aèrees regions,
 en los boscs el Lleopardó,
 en les muntañes el Llop,

la Rabosa prop dels pòbles,
 y el Sol-rech en mich del golf?
 Cada qual á sí se basta
 sense ausili algú esteríor.
 Als escalóns de la lloncha
 m'asentí; y fent atensió
 en un aguasíl de mosques
 mes chiquét que un cañamó,
 que ya mosques agafaba,
 em diguí: pues yo que só
 molt mes creixcút que éll, també
 puc buscarme la rasió;
 y sense posar empeños,
 sense fer oposicions,
 de canonche del mercát
 logrí la colocasió.
 De una vida destrosada
 del sacerdoti en funsió
 sòl ser tal prebenda térme
 á Capellans y á Retors:
 mes yo, al primer salt, Canonche.

Salvador.

¡ Oh! tú eres chic de esplendor.
 Si penca y forca reinaren
 en esta llechislasió,
 no Canonche, Cardenal
 series; y no hú, sino
 docents... docents cardenals
 ben asentáts sobre els lloms.
 Aixó lo meñs, si atre ascenso
 no pillabes superior,
 en que daries al pòble
 en los peus la bendisió.

Pillo.

No aspire á tant, ni mereix
 tan sublime elevasió:
 y pues m'has fet Cardenal,
 parlar deixa á Monseñor.
 (En dignitat afectada.)
 En lo mercát de Valencia
 el cabildo es numerós;
 tots canten per *gafaüt*;
 per eixe tó cantí yo.
 En dos dies vach dependre
 l'art de la escamotasió,
 allaucherant els cabasos
 dels descuidats compradors.
 Quand furtaba una lletuga,
 per ahon ni había uu muntó
 pasaba, y en lo peu una
 n'apartaba en discreció,
 y tirant en alt la mehua,
 luego plegaba les dos.
 Per eixes y atres destrees,
 que per no ser vanitós,
 calle, em vach fer en pòc temps
 en eixe mercát, famós,
 dels companeros, la envecha,
 dels que venen, el terrór.
 A mes de dita prebenda,
 em vach posar colector
 del *Delme* y de la *Primisia*.
 Els va abolir la Nasió,
 mes yo els còbre per sansér
 per atres lleys, y atres Còrts.
 Pera cobrar eixe *delme*,
primisia ó *contribusió*,

de Valensia á Catarrocha
 fás viaches y escursions,
 y á la dreta y á la esquerra
 en totes les direccions,
 y mas que siga *Chinér*,
 yo sempre fás mon *Agost*.
 De Valensia hasta Pusó
inclusive, es la estensió
 de la segona vereda;
 pero hiá esta distinsió,
 que com es mes ric terreno,
 es la cobransa machor.
 Quand ixc á dita cobransa,
 tremolen els llauradors;
 davant de mí van les plagues
 de Echipte y de Faraó;
 y seguixen els meus pasos
 la ruina y destrucsió.
 Yo no deixe fulla vèrda
 allí ahon trobe la ocasió:
 fás mal-bé mes fruits que menche,
 estiguen ó no en sahó:
 també demanè limosna,
 y pille alguns rosegóns,
 y així algun plat de calent,
 que sempre fruita, es dañós.
 y els llauradors que no dorguen,
 que si tenen distraccions,
 á la mescla també cahüen
 polles, patos, y coloms,
 y si tenen ròba estesa,
 camises y pantalons.
 Quand me canse de fer mal
 en los camps y poblacions,
 m'entorne capa Valensia;

y de la imachinasió
 dels que varen ser robats,
 el temps, que hó fa olvidar tot,
 va barrant mes fechorías,
 y la meüa filiasió.

Pere y Salvador.

¡ Qué pòca vergoña tens!

Pillo.

Chics, aixó son opinions.
 A Valensia ya tornat,
 per no estar en inació,
 á *granuja* dels soldats
 m'enboque. Yo só mañós,
 y els achude en lo que em mañen;
 pero en qui mes ofisiós
 em porte, son els rancheros.
 No es tròba un Emperador
 en tanta glòria en son trono
 rodat de tota sa Cort,
 com yo entre olles y marmites,
 y gavinetes talladors.
 Pareixc per allí un sarsét,
 trie arròs, estelle troncs,
 pele naps y criadilles,
 talle còls ya en espigons,
 fás fòc al rancho, l'atie,
 añadixc sal, si está dols,
 y alguna *tallada* mermé
 tastant, tastant...

Salvador.

¡ Lo golós!...

Pillo.

En fi, corrent y molent
 só un verdader marmitó;
 y de tots estos treballs
 en chusta retribusió,
 salpique de la menestra,
 y dels pans de munisió.
 Tant els sargentos y cabos
 em volen, que permisíó
 m'han dat pera oüir quant llichen,
 y els ha oüit estos Autors:
Estrada, Guerras de Flandes;
 comedies de Calderón,
 de Solís, Lope de Vega,
 Moreto y Montemayor.
 També els he oüit la comedia,
 (alló es canela, es presiós):
Amor destrona Monarcas,
y Rey muerto por Amor,
 de un incheni valenciá:
Los Viages de Wantón,
El Eusebio, y demés òbres
 de Don Pedro Montengón;
El Marqués de San Felipe,
el Cadalso, el Feyjoó,
el Moratin, Iriarte,
las Cruzadas, Robinsón,
Don Quijote de la Mancha,
las Zahurdas de Plutón,
la Vida del Gran Tacaño,
Vida de Napoleon....
 y siga en vers, siga en prosa,
 les mes belles produccions,
 que han eixit modernament,

y fan á la España honor:
 y hasta tomos de la Biblia
 en española versió.
 Yo els oixc asentat en terra
 en moltísima atensió,
 y es sa lectura en mí á un temps,
 divertiment é instrucció;
 y tot quant els oixc llechir
 conserva el meu memorion;
 pues còsa que oixca una vòlta,
 ya no olvide á dos tirones.
 Mes si cabos y sargentos
 em tenen estimasió,
 també els servixe al punt y hora
 en cuidado minusiós;
 deixe bruñides ses botes
 en un negre molt llustrós,
 y asovintét á sa ròba
 li pase el espalmador.
 També els soldats em demostrén
 desidida inclinasió,
 encara que al choc yo els deixe
 com el gallo de Morón.
 Pero un dia de fatiga
 tots están de mal humór:
 els cabos em donen palos,
 els sargentos mochicons,
 y hasta els soldats em regalen
 bons trompis y calvisons;
 y despues els sap molt mal,
 perque só el embaixador
 de les sehües dulsinées,
 quand hiá comunicasió;
 y porte sites, y esqueles
 á eixos galls en espolons,

á eixes furies llagañoses,
 casta de caballs frisóns.
 Atre ofisi tinc: m'agarre
 á la *candela*, segons
 el temps, ó per la *glorieta*,
 ó per els nous esteriors
 pasechs de la Trinitat
 y Serrans; y els fumadors
 de lo *puro*, afluixar solen
 tal qual gratificasió;
 y entre uns y atres y *mans franques*
 sempre nixc per un cantó.
 Quatre rams distints á una
 dividixen ma atensió:
 mercát, camps, cuartel, *candela*;
 ¿ qui tachará pues de osiós,
 de vago, y digne de leva
 á un chic tan treballador?

Salvador.

¿ Y tú ahon dorms?

Pillo.

Conforme; estant
 en Valensia, allá á un piló
 del Trenc: aixó era al prinsipi,
 quant yo era encara un babós;
 mes desde que á un compañero
 l'agarráren á traisió
 baix de la taula dels caps.... (*)
 desde aquell escaldapoll
 vach á dormir al cuartel,
 que no vull tindre cuestions

en rondes, ni que en mí fassen
 la mateixa operasió.
 Fòra Valensia, allá ahon puc.
 El puesto hüapo, el millor
 pera dormir en l'hibern,
 es de un forn el alcabór.
 Una vegada, de mí
 tingué un fornér compasió,
 venme traspasát de fret
 entre mortals erisons:
 em feu puchar á eixe puesto,
 pera que entrára en calor.
 No estic sego, m'ho conéc:
 á mí em fan hòste gravós
 lo que prenc y lo que deixc.
 Deixí capells y llabór;
 y prenguí... primerament,
 de aquell siti posesió.
 ¿ Qué caloreta tan dolsa,
 tan benigna, y á un tenor
 que conforta y que no crema!
 Yo no trobe esplicasió
 pera dir, quin calór es
 en lo temps de la fredór.
 Un mòrt alli trobaria
 tal vòlta resurrecsió.
 Allí estava yo en mes glories,
 de lujo en llit ostentós,
 perque de taleques buides
 ni hauria així mich milló....
 Dorguí: pero ¿ qué no fá
 una mala inclinasió?
 M'alsí á la una de la nit:

* *Aludix al romans de Nèlo el Tripero.*

com yo estava á la foscór,
 y anaba espayét, y els homens
 tenien la ocupasió
 de la pasta, no em piparen,
 y á tota satisfacció
 fíu visites á un canasto;
 y en les varies estasións,
 dèu rosquilletes y un bollo
 d'asou, per l'engulidor
 pasaren de *manque*; y sense
 pararme en salutacions,
 m'escolí, al obrir la pòrta,
 del dia al primer albór.

De que ratí el pá, el fornér
 está en la persuasió,
 y atina: y quant yo li parle
 de quedarme allí, fá el sord.

Algo ha fet mes: ha pasát
 la veu als forns del contorn,
 y així en alguns qu'em volien,
 trobe als amos marmolóns,
 y si *alcabór* nomenára,
 pense dirien que no.

¡ O paraiso perdido!
 cuya suáu früisió
 sols una vòlta he lográt,
 y per la gola y antoix
rosquilletal he perdút!

No et voré mes.... ¡qué amargór!

En l'horta dorc per l'estiu
 baix d'un abre, *en el meson*
de la Estrella, al cielo abierto,
bajo el azul pabellon;
 y en l'hibèrn en les pallises,
 si em fán els amos favor.

Pera mí es una pallisa
 un palasio sumtúós,
 una hospedería maja
 en lo temps tempestuós,
 ó si hiá rosada blanca,
 ó si reina el cèrs nevós.

La palla al bañát l'eixuga,
 chupla al mal els mals humórs,
 y al cansát li dona un llit
 que ni de cardát cotó.

Pero en asó de pallises
 qui no te bòna elecció
 s'expòsa als treballs y chascos
 que he sufrít yo en ocasións.

Com hiá en l'hòrta tantes sequies,
 sequiols, y desaignadórs,
 en élls y en élles es crien
 les rates á borbollóns,
 tan groses com á conills,
 que als gatasos de valor,
 si no fuchen, paren cara,
 é intimen la rendisió.

En les pallises sos cáus
 tenen, y s'habitasió,
 é ixen de nít á buscarse
 la vida. Quand ronque yo,
 entonses venen les rates
 atragudes del olór
 del pá que porte en lo sí;
 y en gran presipitació
 dins del sí se fiquen llestes,
 y per equivocasió
 mòs al pá, mòs al melic....
 en puesto tan dolorós....

(*Pere y Salvador es rüen.*)

¿ Qué es riéu? Deu que vos lliure
 de semechans mordiscóns.
 Per lliurarme d'eixos mòsos,
 també perque els llauradors
 solen negar ses pallises,
 m'arbítre en l'hibèrn d'un gos,
 de aquells que hiá grans, llanúts,
 sens'amo, lliure com yo.
 En pòc tems mel fas amic
 en festes y rosegóns,
 m'el emporte, dormím chunts,
 y el hú al atre es fá favor,
 perque resíprocament
 nos comunicém calor.
 Pero sa fidelitat
 el fá un amic perillós.
 Tal vòlta hó estrañaréu,
 pero yo vos diré com.
 En lo pla de la Zaidía
 prop la sequia, en un racó,
 chunt á les cantererías,
 habia d'uns quants redons
 formada una peañeta:
 dormia yo allí en un gos;
 y á alta nit pasá una ronda
 en busca de malhechórs.
 Apenes va sentir pasos
 el gos comensá, *bób*, *bób*;
 malaít, animal, sigues,
 que vòls ser tan ofisiós;
 òixc amartellar fusils,
 y apuntarme á mí els canóns:
 Pronte una llantèrna sorda
 doná á aquell puesto clarór,
 y al mateix instant el gefe

m'aterrá en son vosarron:
Tingas al Rey, y á la Ronda.
 (Yo em finxc tonto.) = Tengút só.
 = Qui eres? = Un ch'c. = Qué fas?
 (=Dorc.
 = Quin nom tens? = Pantaleon.
 = De ahon eres? = De Chilches.
 (=¿Chinches...?
 ¿ De Chinches, digué el segon....
 pues esta fusta es noveta:
 no crec tal declarasió.
 = Y ahon anabes? = A Valencia:
 mes pasaren *el forroll*
 (*Afecta el llenguache de capa el*
Maestrát.)
 quand arribaba al portal.
 = El forrellát? = Sí señor.
 = Y en Valencia á qui buscabes?
 = A m'abúela. = Y ella ahon
 víu? = Allá á la Bolsería,
 prop del hostel de Segorb.
 = Tal hestál no hiá en Valencia.
 = Dels de Segorb parador
 es el hostel de *Cinteros*.
 = Sèrt; en aixó tens rahó.
 = Baixant de la Bolsería....
 = Ya hó sé, prou nihá. = Chitón.
 Entonses em rechistraren
 en el mes nimio rigor
 de cap á peus, no ecsimint
 del rechistre ni el faldó.

Salvador.

Pera trobar eixa sita,
 no füllecharien molt.

A la pàgina primera....
al dorso.

Pillo.

Digué el mandó:
«Este chiquét, caballers,
no me pareix sospeschós;
se li ha fet tard, es de Chilches,
busca á s'abueta, y te gos;
indisi de que éll te casa,
y no es ningun pillastró.»
«Chico, á dormir.» Y volaren.
Yo en mich de aquell alegró
de veure que sen anaben
sense durme á la presó,
em desfea en cumpliments,
y en atentes espresions:
Estameña, si Dios quiere,
digué: *vayeta con Dios;*
vo-mit que tinguen vostés...
Y ellis ya llunt, fiu la adisió:
malos mengues os garrupien,
importans despertadors:
y tú, chicho, atra vegada
calla y no sigues dotór.

Salvador.

¿Quina es la llibertad tehüa,
de que estás tan vanitós?
¿De que et servix el ser lliure,
si segons ta relasió,
sols pera dormir, tens ya
de mendigar alcabórs,
pallises plenes de rates,
ó de embarcarte en un gos?

Pillo.

Só lliure, perque no em lligue;
ni amo conec, ni señor.

Salvador.

Tú home lliure? Tú? Ara acorde.
Yo et viu servint....

Pillo.

¡Engañós!
No serví, reneguí, contra
mon cheni é inclinasió.
Quand m'abueta estaba al ultim,
dada ya la Extra-unsio,
em recomaná á un fulano,
¡trista recomanasió!
que ven en lo mercát brullo,
y formache de Tronchón.
Morta ya m'abueta, el home
per cumplir la comisió,
em buscaba, yo fuchia,
que el cor no era traidór.
Al cap de un añ m'atrapá,
y á títul de mon tutor,
per fòrsa em dugué á sa casa;
y no era mon tutor, no;
era un cómitre, y yo un negre
dels de baix del Equäador.
Em fea alsar en los galls,
y encara sent molt enchorn,
acarrecharli al seu puesto
un cabas com un oró,
ple del chénero que ven,
pes, lliures, y el tallador,

y la cadira, y la taula;
y á la nit, *tom-por-rom-tom*,
tornáro á casa; y *mañana*
se repite la fursion.
Cutio habia de estar sempre
en aire, fret, ó calor,
al costat de aquell tirano
de cheni el mes regañó.
Em daba pòc á menchar;
éll era curt menchador;
ni tampòc aigua bebía,
sino còsa de licors,
resolis, aguardent, ví;
y á mí no m'endaba un glop.
Y si yo acás li en prenia,
com éll estaba febrós
per les begudes, pegantme
li pasaba la acesió.
La cruel vida de perros
qu'emdaba, la observasió
em feu fer, de que ahon no hiá
sang, no hiá botifarróns.
En fí, em despachá als dèu dies,
perque alli en lo calaixó
trobá pesetes de meñs.
Grasies á Deu, diguí: *alón*,
y torní á ma vida lliure,
y lliures ocupasións.
Fás lo que vulle, perque vulle,
só dueño de mes acsións,
só lliure, y *vere nullius*,
com de Uclés dia un Retór,
que per portarlo á la Seu,
em va donár dos sisóns.
M'alse tard, si vulle alsarme,

obre segons ma elecció,
y noestic suxecte á tòcs
de campana, ó de tambór;
no tinc qui en res se m'opose,
ni quand dic *sí*, diga *no*
¿Y aquell nadar en lo riu,
y fer bóns escabusóns
sempre que tinc gust y gana,
sense aguantar suxecsió?

Pere.

¿Y aquell escandalisar,
de un mòdo el mes vergoñós,
á les chens de bé que crusen
aquelles immediasións,
insultant la moral pública,
de les verchens el padór,
y dels chiquets la inosensia?

Pillo.

¿Per qué escandalise yo?

Pere.

Perque del tot nüet nades,
sense ferte reflexió
qu'et veüen tots los que pasen.

Pillo.

N'es culpa mehüa. Els miróns
que vachen á son camí.
Yo no pense en veurelos;
que no pensen élls en vorem.
Y per fí y resolusió,
yo no amostre res furt....

Pere.

Calla: que no es eixa la questió.
De lo que es trata al present
es del natural rubór,
que hasta als indios mes salvaches
els pòsa en la presisió
de cubrir ses carns en faixes....
lo que no fas tú. ¿Acás no
saps que foren Adan y Eva
els primers sastres del mon,
els quals apres a es cosiren,
punto largo y buen tiron,
de unes fulles de figura
un vegetal sinturó,
quand hú y atre estar nüets
repararen en horror,
(que hasta entonses no advertien)
despues de la transgresió
del presepte que els posára
el supremo Criador?

Pillo.

Ya he oít contar eixe cas.

Pere.

Sert que t'aprofitas molt.

Salvador.

El saber guardar la roba,
¿no es gala del nadador?
Nàda pues vestit, que així
podrás guardarla millor.

Pillo.

No puc fer aixó.

Salvador.

¿La causa?

Pillo.

Perque no tinc *quita y pon*,
ni mas cera que la que arde...
Y si em fique dins del toll
vestit, podriré la roba,
y sempre aniré chorrós.

Pere.

Res de lo que ara parlém
es de la nostra inspeció.
Aguasils té la chustisia,
polisía y celadors;
y ¡pòbre de tú, si et pillen
nadant nüet! de presó,
ó de multa, no t'escapes.

Pillo.

Eu, es sert: per los cantons
es posá anys pasats un bando
que fea d'aixó mensió.
No nadaré mes nüet
en lo riu: mil proporsions
tinc en les séquies de l'hòrta
rodades de cañars....

(*Toquen una música.*)

Salvador.

¡Oy!
¿Una música no oüiu?

Pillo.

¿ Qui es nega á eixa invitasió?

Pere.

La plasa de la Olivera....
allí es.... pareix.... la funsió....

Pillo.

Chics, y música, y no oüirla....

implica contradició.

Salvador.

Anemsen pues allá.

Pillo.

Pronte...

pregám este carreró.

(*Sen ván.*)

COLOQUI SEGON.

Pillo.

Ya la música ham oüit:
seguím la conversasió;
y pues que yo de ma vida
vos he fet la relasió,
que em referíreu la vostra
volguera....

Salvador.

Es molta rahó.

Pere.

Es molt chust lo que demanes.
Vach á dírtela. Atensió.
En la Casa actualment,

entre dònes y varons,
serém com uns quatrecents.
Departament espayós
tenen les dònes; mes d'elles
no es deu fer ara mensió: (*)
sols els varons son l'obchecte
de la present narrasió.
Docents som y trenta quatre;
es la prinsipal porsió
de nou añs hasta els catorse:
sols *trenta sinc* qualláts son;
y dels quinze als vint ni há *vint*
chovens, á qui apunta el bos.
El departament dels homens
en sis sales, ó *seccions*
está dividit; cada una

* Quant es diu asi dels homens y chics, deu entendres també de les dònes y chiques; y encara es tal volta la educasió de estes mes cumplida per la machór reclusió, y machór dosilitat del secco.

està baix de la inspecció
de un home de confiança,
que la denominació
pren de *Pare*, y per tal carrec
te una gratificació;
el qual cuida que hacha orde
y estiga tot ben curiós
en la sala confiada
á la sehüa direcció.

Es dels varons tots de casa
la diaria ocupació
(els mes menuts van á escóla)
treballar en obradors
de cadirers, sabaters,
espardeñers, teixidors
de llenços y sacs de llana,
de sastres, de filadors
de estopa, corders, fusters....
cada hú al seu ram, segons
son destino, y ahón el crida
sa aptitud ó vocació.

Atres treballen en l'hòrt,
atres governen lo forn;
de gramática llatina
atres van á la llisó;
y atres de un dibuix correcte
van á dependre els primors.

En punt de sinc del matí
allá en l'estiu calorós,
y de sis en l'hibern fret,
el nostre despertador,
(la campana) tòca á alsarnos;
sense moure confusió,
al punt els osos de punta
pòsa hasta el mes pereós,

y desterra la perëa,
fregantse ú y atre pols.
Cada qual luego qu'es vist,
alsa el llit, que es prou curiós;
no dic que siga de lujo,
mes tampòc á rebolcóns
dormím, com alguns pobréts;
ni meñs, com els Hilarions,
Macarios, Pacomios, Pablos,
sobre els durs chelats terróns,
com fas tú, si les pallises
et neguen, ó els alcabórs;
ni com tu dius que acostumes,
abrasát en ningun gos,
á la dignidad del home
fent tan poquisim favor.

El llit nostre es de persones
de michana condició;
peus de ferro, posts pintades
de vèrt, de churisdició
privant pera sempre als condes
de Chinchilla, y de Chinchón.
Márfega bona y curiosa,
coixí, manta ó cobertór,
llansols.... ¿qu'ham de volér mes?

De seguida, en devosió,
cada cual achenollát
resa algunes orasións,
en que á Deu li dona gracias
perque baix sa protecció
l'ha tengút la nit pasada,
pregantli en igual fervór,
li continúe aquell dia
la sehüa propisiació.
També á la Verche María

molt pura en sa Concepsió,
 préga; y á Deu y á sa Mare
 encomana als bienhechors.
 Y ans de eixir del dormitori,
 habentnos formát á dos
 de fondo, nos pasa llista
 el Pare de la *Secsió*.
 Baixém al pati á llavarnos
 en la propia formasió,
 ahon aigüa y toballes netes
 encontrém á prevensió.
 Mentres sen baixém nosatros,
 lo de dalt es pòsa airós;
 s'obrin portes y finestres
 pera la ventilasió,
 y pera que el tuf s'en vacha
 de un puestó en que dormen molts;
 que pera criarse sans,
 la limpiesa es sobre tot.
 Aplegats al llavatori,
 ¡quins grapats y quins fregóns
 en mans, brasos, coll y cara!
 y no son eixos rentóns
 per demés, que la *ordenansa*
 ó *polisía exterior*,
 lo mateix que en un eixersit,
 alli es porta en tot rigór.
 No hiá en la *Benefisensia*
 chic que no vacha curiós,
 porque si es descuida un tant,
 li ploüen els espolsos.
 La cara com un espill;
 al nás nunca asoma el moc;
 per aixó la Casa ens dona
 á cada hú un mocadór.

Nunca les ungles tením,
 com de gavilá ó falcó;
 porque ni tisoires falten,
 ni meñs, amonestasións.
 Les mans nunca portém brutes,
 sino en tan pulcra blancór,
 que es figurarán alguns,
 que ens les llavém en sabó.
 Qui vecha el nostre vestit,
 creurá que som unš señors,
 porque ens posém al nivel
 de la civilisasió.
 Les revistes de la ròba,
 que en la tropa freqüens son,
 en la Casa sols es una,
 pero sense interrupsió.
 Y ¡ay del que té una taqueta!
 ¡ay del que pèrd un botó!
 ¡ay del que dú un esgarrañ!
 ¡ay del que es fá un costuró
 cosínsel, mas que no siga
 de gran considerasió!
 No li espera mal castic....
 ¡y no haurá dispensasió...!
Pobrèts pero aseädets....
 eixe es el nostre blasó.
 El acte del llavatori
 dos vichilans celadórs
 presensien ya, y tot lo dia
 están en observasió;
 y si algú al compliment falta
 de la sehüa obligasió,
 al instant ho comuniquen
 al domestic Director,
 pera que al culpát li done

la competént correcció.
 Tots ya llaváts , nos formém,
 y en silenci rigurós
 en lo refetór entránt,
 no es débil confortador
 de sopa de pá un bon plat.
 Darrere una prosesó
 en tal *tente-pie* aniriém.
 Ya alimentáts y en vigor,
 la menudalla vá á escola,
 y els homens y els chics machors
 cada qual vá á la faëna
 que es de la sehüa inspecció,
 dels varios tallers ó clases
 segons la distribusió.
 En los tallers respectius
 els mestres ya de plantó
 están , pera señalar
 el treball á proporsió
 de cada hú en aquell dia.
 Es tása en moderasió,
 y á ningú mata ni espanta:
 y als mes llars treballadors
 la faëna sels abóna
 de supererogasió;
 y de *eixos plusos* es visten
 els de cuquet y tesó,
 eixint els dies de festa
 com uns lords , ó senadors;
 y nihiá qui en la *Caja-Banco*
 els ha carregát , ahón
 de capital y de redits
 te bona asegurasió.
 A les dotse el treball para;
 perque de la refacció

meridiana es eixa l'hora;
 y posats en formasió
 entrém á dinár , habent
 dat primér la bendisió
 de les taules , qui li tòca
 llechir mentres refetór.
 Eixe mateix dona gracies,
 á les quals respònen tots,
 y en seguida atra vegada
 preguém per los bienhechors;
 lo qual despues de sopár,
 per orde dels superiors,
 fém també , pera instruirnos
 de la estreta obligasió
 que tenim de agraits ser
 als que la manutensió
 nos procuren. El menchar
 no es mesquí , ni es abundós,
 pero bèn condimentát,
 y prou pera un menchador.
 Ningú fá fetilleríes,
 ni es tòca de melindrós,
 que de Sent Bernát la salsa
 li dona á tot hòn sabór.
 Quand acabém de dinár,
 que les dotse y micha son,
 nos reünim en la escola....

Pillo.

¿Qué pera la dichestió
 anéu á pendré el *café*?

Salvador.

Y tú quand furtes fabóns
 ó andivies , y te les cales,

¿darrere qué prens? ¿el rom?

Pere.

Nunca al de cent y huitanta es el número inferior dels que aném; y per un'hora se nos dona alli instrucció, en llechir, escriure, cóntes, y en texto y esplicasió de la doctrina cristiana.

Alli ens fán ecsortasións pera que sigám bons chics; y nos recomanen molt, pera quand ixcám de casa, l'asëo y circunspecció.

A la una y micha al treball seguit sense interrupsió, hasta que el sol de la terra vòl retirar sa clarór;

y com del sol la carrera sufrix tanta variasió, també el deixar la faëna muda; es mes tard ó mes pront.

Tòca entonses la campana, sesa el treball; baixém tots al pati, y tením allí un rato de diversió.

Allí pasechém, chuguém, cridém, corrém, peguém bots; també fan alguns els bous, y atres els torechadórs.

En suma: nos divertím de banderilla: á ecsepsió de reñir ó fernos mal, que tením prohibisió.

El Pare Andrés presidix esta alegre confusió, y á vòltes de cent requintes es el pasificadór.

Es concluix la algasara, el bullisi y atropóll, quand la nit al mon li amòstra son manto estrelát y fosc.

Al tòc del Ave María, á sopar; repetisió es fá de lo de á mich dia en lo ram ceremoniós.

Despues de sopar, aném cada qual als dormidórs, ó sales corresponents, ahon el Pare de *Secsió* nos pasa llista, y señala als que han de ser veladórs.

Pillo.

¡Oh! En los cuartels per la nit fan igual nomenasió.

Y á fe que la imaginaria es útil per mil rahóns; per si á algú li pren un mal, ó si hiá algun reboltós.

Pere.

Achenolláts, el Rosari resém, y atres devosións en cad'una de les sales.

Y si ha habút defunció de algun pòbre de la Casa, ó bé de algun bienhechor,

al Rosari s'añadixen
 de un respóns la aplicasió,
 y de les *ánimes santes*
 en tó fúnebre els clamórs.
 Micha hora de Catecisme
 tením á continuasió
 en preguntes y respóstes.
 Y al fí y per remat de tot,
 fem el llit, y en l'entretant
 un acte de contrisió;
 nos señém y nos chitém;
 y com la imachinasió
 no es calfa, en qué mencharém
 demá, ni te embarcasións
 que li vachen per la mar;
 ni pleits, deutes, pretensións;
 ni la consensia tranquila
 nos presenta acusasións;
 ni tením la menor còsa
 que pugua darnos destorp,
 y el còs cansát vòl descans,
 y el llit brinda á tindreló,
 dormím en la pau del Anchel,
 tota la nit d'un tiró,
 pera fer al siguient dia
 lo que en lo dia anteriór.
 Asó en dies de faëna
 es lo usual; que si son
 festivitáts ó dumenches,
 ó dies de obligasió
 de Misa, aném á la Iglesia,
 Ahón hiá Mises á muntó;
 y de temps en temps tením
 confesións y comunións.
 Orfens som la machór part

de la Casa els moradórs;
 pero esta, com á fills seus,
 nos ha pres per adopsió.
 nos manté, nos vist, nos calsa,
 nos dona hòna instrucció,
 y un bon ofisi, y de Deu
 nos inculca el sant temór.
 ¿ Qui de nosatros podria
 creure ans, ser tan venturós?
 Ni abundansia, ni pobrèa,
 ni lujo, ni privasións,
 ni nos sòbra, ni nos falta,
 chustét, chustét nos vé tot.
 Qui diu que nos sòbra, ment;
 qui es queixa, no te rahó.
 Estém en la michanúa,
 en aquell estat dichós,
 que á Deu, en píes plegaries,
 demanaba Salomón.
 Tal volta m'he allargát masa
 pera pintarte el tenor
 de la vida que portém.
 Y fent nostra obligasió,
 y cumplint puntüalment
 els presepes del Señor,
 y els manaments de la Iglesia,
 y á tots tratant en amor,
 esperém que vinga un dia,
 en que misericordiós,
 per los mérits de son Fill,
 y sa sagrada Pasió,
 y de María, sa Mare,
 per la eficás mediasió,
 Deu nos porte de la gloria
 á les eternes mansións.

Pillo.

Es dir; paséu bona vida,
esperantne atra millór.
Molt me he alegrát yo de veure
que vivíu de mogollón,
y així de *bóbilis bóbilis*,
ixca d'ahón ixca; mes no
estic per tanta mecánica,
tanta subordinasió,
ni perque en los varios resos
patixquen tant els chenolls.
Còses m'has dit, qu'em pareixen
declarades en *caló*.
Per eixemple: ¿tú qué entens
per *confesió y comunió*?
(*Pere y Salvador és miren mú-
tuament, y fan estrema de admi-
rasió.*) Y diu

Pere.

¿Qué nunca, en tota la vida,
s'ha presentát ocasió,
de parlarse de estes còses
dabant de tú? Admirasió
y molt gran em causa aixó.

Salvador.

Y á mí també. ¿Pues qué no
saps la Doctrina cristiana?

Pillo.

(*Alsant els muscles.*)

No sé.

Pere.

¿No saps el *Cató*?

Pillo.

(*Molt formal y sério.*)

No sé que hiacha tal còsa.
Enchamay he cursát yo
ni Universitats, ni Escoles,
ni Academies de instrucció,
ni les Normals.... si alguns cursos
he fet, es.... en carreróns.

Salvador.

¡Sempre parlant com á pilló!

Pere.

¡Qué ignorancia! ¡Qué fredór
en lo que li vá no meñs
que la sehüa salvasió!
Y al mateix temps, ¡cuán tranquilo!
¡cuán plé de satisfacións!
¿Es sèrt que nunca has oüit
parlar res de Relichó?

Pillo.

He oüit allá uns *rècos-rècos*;
com unes inspirasións
sordes; com unes campanes
que fan llunt undulacións;
pero lo que em preguntèu,
ni per ensomñasió.

Pere.

¿Y es posible entre cristians?

Pillo.

No hauré posát reflexió.
 Ans yo de la mehüa vida
 ya vos he fet descripsió.
 Lo que voleu pues que sapia,
 ¿com , chics , puc sabero yo?
 ¿qui m'habia d'enseñar?
 ¿y ahón tenia proporsió,
 estant tan ocupát sempre?
 Yo del delme colectór,
 y primisia , sé , y cumplixe
 en la mehüa comisió.
 Canonche d'este mercát,
granuja entre els sapadórs,
 y en Valensia y arrabals
 de *candela* espendedór,
 ecsactament lo que em tòca
 sé de eixes tres profesions.
 Com á *Pillo* , del pillar
 sé les sutils invensions.
 Com á *granuja* , fer ranchos,
 mermár el *tocino* untós,
 y el abadecho salát,
 y les demés provisións;
 engaldirme pans morenos,
 tocar bé el pito y tambór,
 netechár armes y botes,
 fer l'eixersisi en primór,
 tirar tota clase de alls,
 blasfemies y maldisións,
 y atres cosetes que quedén
pera el curioso lector.
 Chugue molt bé tots los chocs,
 que en la tropa usuals son:

cante com els de Sevilla,
 cañes , tiranes , cansóns:
 ronque com els de Jaën:
soy de la tierra de Dios;
 y sé , com tot andalúz,
 dichos , á qual mes grasiós.
 Se els lletins del que seguint
 els estudis en honor,
 alguna calaverada,
 ó la sort de conscripsió
 al servisi els obligá.
 Del ofisials superiors
 sé els discursos instructius,
 y chustes reconvensions,
 que fán als soldats, quand estos
 falten á sa obligasió.
 Com á chic de la *candela*,
 fet á donarla á Señors
 de la noble aristocrasia,
 que fumen de lo millór,
 ventlos continuament,
 y oüint ses conversasións,
 he deprés termes , modals....

Salvador.

Tú tens gran disposisió.

Pillo.

De oüir llechir als sargentos
 y cabos varios autors,
 de la Sagrada Escritura
 sé pasaches y alusions;
 sé además moltes histories
 de variós Reys y nasions;
 histories de guèrres.... fábulas....

El meu cap es un caixó
de sastre.... pero com nunca
m'han parlát de Relichó,
he quedát en eixe punt
tan vèrt com un margalló.

Pere.

¿ Per qué á la Iglesia no anabes
á oüir Mises y sermóns?

Pillo.

¿ Qué he de anar?

Pere.

¿ Perque no anabes?

Pillo.

Ara et diré el *perque no*.
Una vòlta aní al Colechi
del Patriarca, en funsió
gran, grans cabiscóls, gran orgue,
violíns y violóns;
y al entrar, em se presenta
un home, en blanc pelucón,
un vestit llarc y morát,
y en la mà duhia un bastó
de plata. Apenes em veu,
em mirá en indignasió,
ó perque vach á la *Polka*,
lechuguino del trompón,
ó perque em prengué per atre,
així sense tón ni són,
m'embocá una casporrada,
y em feu en lo cap un boñ.
Toquí luego á retirada,

dient : be ha fet el dragó,
que quedantse ahí á la pòrta,
s'alforra de coscorróns.

Salvador.

¿ Per qué no anabes á Misa
á atre puesto?

Pillo.

Aní : mes só
molt desgrasiát.

Salvador y Pere.

¿ Cóm? Explicat.

Pillo.

Ahí vá la explicasió.
A una Iglesia *de extramuros*,
(no diré que Iglesia fon)
anaba un dia á les onse
en gran presipitació
de homens, dònes, chics y chiques,
inmensa chenerasió,
dient tots: *á misa, á misa*,
que es dia de la Ascensió.
Viu á la mescla del homens
entrar gosos á muntó:
¡ ah! diguí : si els gosos entren,
no haurá pera mí esclusió.
Entrí ; que allí del Colechi
no estava el del casporrón.
Em fiu cárrec del local;
y en tanta mes reflexió
quant era la primereta
Iglesia en que entraba yo.

Era prou ampla y prou llarga:
al frontis, l'altár machór,
 y atres á dreta y esquèrra
 de la Iglesia en la estensió.

Dalt á la testèra el còr;
 una finestra el fá airós.

A una pilastra á la dreta,
 fija sobre ocults barróns

la trona estava; y darrere
 en gran disimulació

la escaleta, per ahón pucha
 el pare predicadór

en les festes; pero el dia
 que yo dic, no hagué sermó.

Lo que hagué varen ser gosos,
 de tota casta y colors,

y dònès, y homens en manta,
 dones, y chics, y á trompón

mes gosos darrere els amos,
 que allí ferén reünió.

Yo m'aponí en mich. Al punt,
 com unes eescalasions

fuchiren cap'atre puesto
 els del meu alderredór;

y quedí ample, y á sòles
 com taròncha de repóm.

Lo que prenc y lo que deixe
 em causen eixos bochorns.

Tots fuchen del meu costát:
 ¿no es bona condenasió?

Posát quedí á la vergoña....

Salvador.

Com eres tan vergoños....
 Alló va ser un ensayo

de lo que en vindre ocasió
 et susuirá de veres....

Pillo.

La Misa ixqué: tot lo mon
 s'achenollá: yo aponát
 no fiu chens de mutasió.

La còsa anaba bé: pero
 ¿qui dona chuí y rahó
 als chics? de diverses clases

varen traure chiuladòrs,
 que imitaben als canaris,
 rosiñols y gafarróns.

Pues els chiquéts de mamella,
 pegaren en ser ploróns,
 y les mares els donaben
 la esquèrra, dient: *ró, ró.*

Tots els gosos de la Iglesia,
 que ni hauria una legió,
 s'envingueren al meu puesto,
 eixintsen dels seus rincons,
 pera estar mes folgasans
 y fuchir de la calor.

Al prinsipi, els uns dels atres
 prengueren informasions;
 luego algun mòs es pegaben,
 pero era de bon humor,
 chugant, de chansa, y en mostra
 de son cariño y amor.

Mes despues de tantes festes
 es chiraren de capoll,
 y s'amostraren les dents,
 y feren aquell resoll,
 y al últim es pronunsiaren
 en una revolusió.

com si enemics mortals foren,
s'embestiren en furór;
tot eren lladríts, y mòsos,
tot chillíts y rebolcóns.

Encara hasta als mes devots
distrabíen la atensió;
pero vá seguir la Misa
sense alguna interrupció.

Alló era una Babilonia,
y un cáhos de confusions.

En aquell camp de batalla,
sitiat per tots los cantons,
sufria yo les inchuries
dels fogosos campeóns.

Els sobre mí peleaben
formats en un pelotón,
y á vòltes em mosegabén,
pensantse que era yo gos.

El escolá en desempeño
de la sehüa obligació,
sen aná á la sacristia
per l'asót esclafidór.

Pero era per má desgrasia
el escolá cegallós:
comensá á pegar á bulto,
y de la flagelació

á mí m'alcasaba molta
part de la distribusió.

En lo meu còs es quedaben
senaláts els canellóns;
y sense fer *fé de vida*,

sense *clasificació*,

sense *informes*, sense *nómina*,

persibí moltes pensións.
Seguien reñint els gósos,

yo alsaba al cèl mon clamór,
pera que el escolá, oüintme,
fera alguna distinsió.

Pero á mes de estár mich cego,
estaba també mich sord,
y per mes que yo clamaba
implorant el seu favór,
era en vano; y m'incluía
sempre en la repartició.

Pero el meu mal no era asoles
el de la vapulació;

á mes se m'arremetien
els gósos en el error
de que era yo qui els pegaba:

y hú, m'en recorde, rabó,
sense orelles, s'em tirá
com si estiguera rabiós.

Per últim, fon del *clix-claix*

tanta la repetició,
que els gosos s'acobardaren
y sompliren de pavór,
y els pobréts, sense sentirse...

acosteuse un pòc els dos:
(*A micha veu.*)

Aspayét... que vullc que asoles
tingáu partisipació:

(*Molt aspay.*)
els gosos, cag... de pòr,
m'ompliren de c....

Quedes asó entre vosatros:
(*A micha veu.*)

y en ningun temps ni ocasió,
que vos ixca de la boca....

Pere.

¡Ay lo pilló!

Salvador.

¡Ay lo bacó!

Pillo.

(Rientse molt satisfét.)

Qué he dit? qu'en mí els gosos feren
aigües machórs y menórs:

y sobre endurmen yo pròu,
deixaren en tèrra un soll.

Ya s'acababa la Misa,
quand s'acabá l'atropóll,
que fon quand el Saserdót
donaba la bendisió.

Vach quedár d'aquella feta
madúr á colps, com un polp,
mosegát, esgarrát, brút....

M'alsí tot en un pegóm....
y no poguí en dos semanas
vorem lliure de pudór.

Eixa es la única Misa
que he oüit. Tú, que de dotór
de secá, Pere, tens trasa,
¿no em dirás si em valgué ó no?

Pere.

Lo que et dic que eres un mòro
sense turbant, ni albornós;
que eres cristiá batechát
pera mes condenasió;
y que eres un indio bravo,
pero al doble malisiós.

Pillo.

Con qué indio, eh? si só indio bravo,

també com éll, lliure só,
y no treballe.

Salvador.

Este burro

ha tirát ara atra cos.

No es sols un indio, es un burro.

Pere.

No. El burro es treballadór,
y á este li pút la faëna.

Mes vechám ¿quina rahó
pera no treballár tens?

Tots estém, sense ecsepsió,
obligats de un mòdo ú d'atre
á una honesta ocupasió.

Pillo.

Pues yo m'he criát així,
y sense acachar el llóm,
ho he pasát bé.... no vulle ara
fer de faëna ni un brót.

Pere.

Qui no treballa no menche,
diu Sent Pàu.

Pillo.

¿Y eixe gloriós
Apòstol, maná embarcarse
tota la tripulasió,
y éll com el capitá Araña,
en tèrra es va quedár?

Pere.

No.

Digué y obrá. Sent així,
 que á un Apòstol del Señor,
 que á declararlos venia
 els michs de la salvasió,
 tots els fiels á una debíen
 cuidar-lo y mantindreló;
 el Sant n'ho volgué permetre,
 no volgué serlos gravós:
 y per ses mans treballaba
 pera sa manutensió,
 de son amor al treball
 dant un eixemple pasmós.

Pillo.

Pero Sent Páu es húa asóles:
 vulle atres confirmasións.

Pere.

*Bé; que no le duelen prendas
 á quien es buen pagador.*

En l'estát de la inosensia,
 quand á Adan, el Criador
 el posá en lo Paraís,
 ya li doná comisió
 de guardar-lo y cultivar-lo,
 no en un treball fatigós,
 sino en un treball mesclát
 de eixersisi y diversió.

Pero despues de la culpa,
 despues de la transgresió
 del precepte del Altísim,
 en que en esprit orgullós
 Adan y Eva mencharen
 del fruit del abre engañós,
 del Tribunal soberano

esta la sentènsia fón:

«D'asi en avant mencharás
 en la süor de ton front
 el pá que espontáneo et daba
 el terreno en profusió.

La tèrra está ya mudada;
 plena está de maldisió,
 y et dará solá per son conte
 espines y card punchós.»

Així es, que ubèrta la tèrra
 per la rella que fá solé,
 ó cabádes ses entrañes
 per l'aixada ó el lligó,
 retorna al colono en fruités

lo que li ha dát en süors.

Exitantnos al treball,
 nos diu Deu per Salomón:

*ves, marcha, de la formiga
 á dependre, perèos:*

que en l'estiu replega el grá
 pera el fret hibern pluchó;
 y mòr de fám la sigala,
 perque no fá provisións.

Diu també: *pera el treball
 naixqué el home industriós;
 y el ave pera volar
 per les eterèes regiós.*

Salvador.

*Qui de chove no treballa,
 (també algo tinc de dir yo),
 quand es vell, dórm en la palla.*

Pillo.

Calléu, que ha eixit ya el grasiós.

Pere.

Pero lo que ha dit es sèrt:
 que á vegades els bufóns
 dihüen veritats mes pelades,
 que els que no son socarróns.
 El treball es qui sosté
 les sosietáts y nasions,
 que sense ell acabarién,
 morint per resolusió.
 El treball fá al home sá;
 del treball l'agitasió
 no deixa que s'apoderen
 del seu còs els mals humórs.
 El treball destèrra el ósi,
 que es qui fá al home visió;
 que els visis sols acometen
 á aquell que troben osió.
 El treball nos lleva el fret,
 y nos lleva el calór,
 el treball es pera el còs
 y l'anima profitós.

Pillo.

Treballa pues qui no tinga
 pera fer ser provisions;
 treballèu vosatros, que....
 de la faëna esclaus sou;
 que sempre hau d'estár sobre ella,
 treball improbo, penós,
 y que al caball del *Retiro*
 el reduiria á pols.
 Pero yo, ¿ á qué treballár,
 si tinc tans d'arrendadórs,
 tants centenars de criats,

qu'em mantenen tan ilustrós?
 Per lo *dèlme y la primisia*
 que cobre (com ya he dit yo),
 sense alsar una palleta,
 tinc á ma disposisió
 de tota esta hermosa vega
 les mes riques produccions.
 Les carhofes de Rusafa,
 quand yo les vullc, mehües son;
 de la Fòya de Torrent
 mehüa es la planta d'Engorb;
 mehües son de Marchalenes
 codoñetes y codoñs;
 de Masamagrèll y Fòyos
 meus son els dolsos melóns;
 meus son de Rafél-Buñòl
 els grosos melocotóns;
 meus son de Benimaclét
 els almivaráts pruñóns;
 mehües son les pomes ròches
 que trasendixen d'olor,
 de Alboraya; y quantes fruïtes
 de esquisitísim sabór
 cria eixe nõu paraís,
 per mil títuls delisiós.
 Mehües son de tota l'hòrta
 tomates y pimentóns,
 ansisám, lletuges, cols....

Pere.

(*En vivèa.*)

Y tehüa la ecsecrasió
 de tot lo chénero humá;
 teu el despresi y horrór
 en que et miren els sensatos;

teu l'odi dels llauradors;
 teus els desbarats que dihüen,
 tehües ses imprecasions;
 teus tots los castics que hiá;
 tehües totes les presons;
 tehües totes les cadenes;
 teus els presidis machórs;
 teus son tots els fusileos;
 teu el cadalso afrentós;
 teu el infèrn , sino mudes
 de conducta y condisió.

Salvador.

Eu : ya nos diu el refrañ:
qui no te vergoña , tot
el mon es seu. Sí : de ser
 tot seu , este ha fet pregó:
 Pareix gat : meu , meu , meu ,

(Fent la veu de gat.)

y á tot allarga el sarpón.
 Si tot es teu , ves alèrta,
 no siga que ho pèrdes tot;
 que els llauradors no son tontos,
 y contra tú precausions
 pendrán , com les prenen contra
 els tauladins , els talpóns,
 els tallarròsos , la gruga,
 pelosa y cuc dormidór.
 Y quisá aplegará temps,
 que eixir fasén als Retors
 en capa pluvial als camps,
 á dirte les maldisións,
 que la Iglesia ha prescrit contra
 la llangosta y el pulgó:
 y tirante aigüa beneita....

Pillo.

Sería aixó infructuós...
 pera aventarme de l'hòrta,
 tenen els medis millors.

Salvador.

¿ Qué ? ¿ escopetes carregades
 en bales y perdigóns?

Pillo.

Tant , no. Pero tenen medis
 de eficás persüasió.

Salvador.

(Pegantli una colsada á Pere.)

Cóntanos de tes andances
 alguna tribulació.

Pillo.

Sabút es , que no s'agarren
 trúches sense remulló,
 ni hiá orgue sense contres,
 camí sense tropesóns,
 ni ofisi algú sense quiebres....
 y este meu no es ecsepsió.
 Mas que contár estes còses
 en mí siga vergoñós,
 só molt inchénuo y franc,
 y poquisim misteriós:
 vacha un pasache ; atenüu,
 que no es masa llastimós.
 A menchar melons aní
 á un camp , darrere el Socós,
 no dels primerencs , del atres

plantats darrere rastóll.

Este quiero , este no quiero ,
menchí á má satisfació:

de corfes , ensetáts , michos...
fiu un grandísim safór.

Y quand yo ya m'en anaba,
ni sé cóm , ni per ahón ,
em vá divisár un chic;
y al punt una divisió
de rúsos vé contra mí.

M'amague darrere un chóp,
y d'allí , á la *gata-mau*
em despeñe presurós
en una séquia profunda,
que duhiá bastant rególf,
flanquechada d'albarsés,
arbust espés y punchós.

Baix dels albarsers m'amague;
apleguen els llauradórs
armats de gayatos , fórques,
de puntals estenedórs,
ganchos d'arrancár parades,
y palos en llargs punchóns.
Pareixiá alló l'ampresa
de Cristo....

Salvador.

En la distinsió,
de que els Cristos eren élls.

Pillo.

¿Y yo?

Salvador.

Tú, el Chudes traidór,
y Hadre de cap de rama.

Pillo.

(*Rientse.*)

No sigues aduladór.

Rechistraren quant pogueren;
pero á allí ahon estaba yo,
ni viugueren , ni podien.

Esta desaparisió
mehüa súbita , ser còsa
creïen del atre mon.

Y veént que l'aigüa corria,
y no es sentía un refóll,
ni menechaba ses rames

l'albarsér , ni pòc ni molt,
mes y mes es confirmaren
en que era el cas prodichós.

L'hú diu : *mágica negra* :
l'atre contestaba : nó:
este chic te canonéts,

y corda de penchát....=¡Booh!
desidí un tio Cheroni:

¿sabeu lo que té? Surró:
que naixqué divendrés sant;
y aquells que logren tal dó,
tenen el ferse invisibles
pera sa conservasió.

Fortuna fon pera mí
parár sobre un alteró;
y á pesar de tal estribo,
l'aigüa em salvaba els chenólls.

Aixó no obstant , no deixaba
de riurem en l'interior,
oüint tals majaderies,
y nesies superstisións.

Tres quarts estiguí dins l'aigüa,

que les investigacions
dels llauradors tant duráren.

Salvador.

A estar yo allí, dic : señors,
en l'albarsér amagát
tenen al perseguidor
dels melóns.

Pere.

(*Molt sério.*)

Mal dit. Es falta
de caritat, aflicció
añadir al aflichít.

Salvador.

Si era una chansa....

Pillo.

Boix, boix.

Ya et conéc, almoradüix
y mateta de fenóll.
Quand s'en anáren, ixquí,
la ròba tota á penchólls,
de baix de les romagneres,
arañát y sanguinós,
de cap á peus fet un mónstruo.
Ni fon aixó lo pichór.
Per fuchir dels que em buscaben,
vach anár un tròs furiós
per dins mateix de la séquia:
casi em baldí de dolors
reumáticos, y em vá costár
dos mesos la curasió.

Salvador.

Mal ixqueres esta vòlta.

Pillo.

Pues pichór constelasió
en atra empresa reinaba.

Salvador.

Pues vamos, contamosó.
Vinga atre eixemplét que siga
de igual edificasió.

Pillo.

Em pillaren *in fraganti*
prop de sèrta poblasió
de l'hòrta, furtant presquilles;
y el llautinent molt caldós
em dugué á casa el alcalde,
el qual em lligá als barrons
de una cadira de cordes,
y em preguntá en tó calmós;
=¿ Per qué furtabes presquilles?
=Ho fea de presisió....
sense volér. =¿ Com així?
¡Paño! ¡qué eres embrollón!
¿qui òbra mal sense volér?
=Es clara la esplicasió:
per dos presquilles *pixades*
que me li menchí golós,
ma mare, de cheni brófec,
em tirá esta maldisió:
«plegue á Deu de huí en avant,
que sense fer reflexió,
fertes presquilles ahon ni hacha...»

y així es cumplix. —Yaho vech. Oh!
oh! ¡chic malait! —Em dia
el alcalde camastró.

—¿Y tú d'ahon eres? sapiám. —
Yo, coneixent sa intensió
de á Sent Narsis, ó á Serrans
durme, dic: —no sé d'ahon só,
ni ho he sabút may; de *Santa
María* de tot lo mon.

—¿Con qué tú no saps d'ahon eres?

—Ya li he dit, que no señór.

—No está asó mal, diu l'alcalde:

¡Ay lo pañó del chicón!

Sino es sab sa prosedensia,
y l'envié á la presó,
deu sos gastos y aliments
pagar esta poblasió,
com á que es reputa de ella....

y no es este mal regló
sobre atres, que el cap m'el tenen
fofo de cabilasións.

Contribusió per así,
per allá contribusió,
inquilinats, utensilios....

sebada.... asó es un horrór....

si á este chic posém pres, malo;

si el deixém lliure, pichór....

¿qui te lliures les presquilles
en este pesquisidór?

¿Qu'ham de fer? tirar un vèl
sobre la Constitusió,

y fusilarlo.... —Aixó ho dia
pera infundirme terrór.

Feu del ull al fiel de fechos;
este el calá, y digué: no;

tant com fusilarlo, es masa;
y es pòc, darli ábsolusió
sense alguna penitènsia:

siga esta un bon repasó
en les costelles, y á casa,
si en té. A continuasió
en una còrda en dos dobles
m'embocá tal espolsó,
que crec no haguéren fet tant
ni Dasiano, ni Nerón.

No em valguéren crits, ni plors,
llantos, ni deprecasións,
y á cada cordada em dia
un centenar de sofions.

Cansát ya de asaönarme,
em vá soltár el sayón,
y pegantme una patada,
em vá dir: anda, ladrón;
cuidado con el cuidado;

ya et fas d'ara prevensió:
si atra vegada t'atrape,
et degolle en un falsó.

Les presquilles de este pòble
no toques; perque sinó....

Esta enfática amensasa
em feu tan fonda impresió,
que si de furtár presquilles
se me presenta ocasió,
em pregunte desde entonses:
¿si serán de Borbotó?

Pere.

Cares foren les presquilles.

Pillo.

Mes que á réal de velló.

De poc no em costen la pell
així de burla-burló.

Salvador.

¿Y en Valensia no has tingút
aventures?

Pillo.

Puf.... humón.

Salvador.

Pues pots contárnosne algunes.

Pillo.

Como se pide. Allá soy.

Un dimats , sobre les nou
del matí , en la tentasió
caiguí de tastár uns dátils
de una configurasió
algo estraña , redonéts,
groguéts , de molt víu color ,
creént que á la mehüa gola
aquella süau asprór
daría gran complasensia.
Avansí á pas silensió
capa la taula dels dátils;
y quand en destre primór
agarrát casi tenia
al obgeto de mi amor,
el datilero qu'em vea,
y era de fòrsa y hombrón,
d'una granereta curta
em pegá tan gran trompón
en lo rabo , que en lo puesto
quede , si em pega en lo pols.

Va ser en lo tòs ; no obstant
m'atontí , tot s'em fèu fosc,
y molt poquét em faltá
pera no caure redó.

Fon milacre ; pero luego
obrí els ulls , cobrí vigór,
y no plorí de vergoña,
no per falta de dolór.

Pere.

Tens vergoña de plorar ,
¿y de robár no en tens , nó?
Yo lo contrari faría:
primér morir , que un changlót
de raïm pendre á ningú;
y plorar , si el mal es molt.

Pillo.

Cada qual té ses idees,
y cada qual sa opinió.
Ara voré , si els la pegue.

(Apart.)

¡Ay! ¡qué es lo que vech! *Sansón,*
sobre tí los Filisteos.

El Pare Andrés y el Baró....

Pere.

Ay! ¿qué es dirá de mí, hasta ara
tan ecsacte y tan puntós...?

Salvador.

Pero ¿y com s'ham de amagár?
¡Ay Deu meu! ¡qué torbasió!
Dimas.... tú nos has perdút....

Pere.

¡Ay Mare de Deu Señor...!
(*S'acachen, reduintse al menor volúmen posible, el sombrero al revés, pera que no es vecha el rótul; les mans á la cara, y esta á la pared. Están així dos ó tres segons*) y diu

Pillo.

Ea, levantaos, muertos.
La borrasca ya pasó.
(*S'alsen mirant en resèl.*)

Pere.

Ya han pasát? no nos han vist?

Salvador.

¿Qué no han posát atensió?

Pillo.

Ni vos han vist, ni podién....

Pere.

¿No podién veurenós...?
¿Qué tan amagáts estábem?
¿ó élls tan cegós? la rahó
no alcanse de que esta vòlta
no hachám caigút en lo cóp.

Pillo.

Perque no eren, ni han pasát,

y tot ha segút fiesió
treta de mon cap, sabent
lo poregosos que sou.

Pere.

(*Molt sério.*)

Grasiós eres; per la grasia
podém donarte un bombón.

Salvador.

(*Molt enfadát.*)

Sino mirára al dabant,
pillo, indesént, mentirós,
no sé de tú qu'em faría....

(*Es tira sobre éll y vá á pegarli.*)

Pillo.

(*Mich fuchint, rientse.*)

Fon una chansa, perdó.

Pere.

(*Detenint á Salvador, y rientse.*)

Deixal estár, tinto á meñs;
no li pegues, Salvador:
prou li peguen fiels de fechos,
datileros, llauradórs,
sargentos, cabos, soldats,
escoláns, revenedórs.

(*Sen van els tres capa á dins en
un pilót: Salvador insistint en
pegarli, y Pere defenentlo.*)

COLOQUI TERSER.

Salvador.

Sempre rebs de *venti-sinco*,
eres de cólps talecó,
eres un sác de porrádes,
y el blanc de la ira de tots;
y aixó es lo que de sí donen
tes mateixes relasións.

Pillo.

Es un fet; no puc negar
mes propies declarasións.
Mes pera que no digáu
ni ara, ni en atra ocasió,
que d'aventures funestes
só tan sols historiador,
mas que ma humildad patixca,
vos contaré un fet gloriós,
de que vach ser el *tu-autem*
al front d'una espedisió.

Salvador.

Fet gloriós en tú no el crec.

Pere.

Ni tampòc yo: en veureló.

Pillo.

Pues sobre la vista el preu;
y deixém ponderasións.
El rellonche de Sent Chuan

ya señalaba un michorn,
(com dihüen en la Marina),
y els companeros y yo
á aquell hora sols habiém
chuplát un mal sancarró
de hòu y un ruín calducho,
begút en un bodegó,
ahon tot lo que salvém, compren,
tocant, ya es sab, el baixó.

Pero de grasia de Deu,
(de pá) chens, ni indicasió,
ni blá, ni dúr, ni ordinari,
ni blánc, ni de munisió.

De les grades de la lloncha
estabém d'observasió
sobre els canastos de pá
en dilatada extensió,
y en los ulls els devorábem,
ya que per la boca nó.

D'aquella altura mirabem
la tèrra de promisió,
y el pá menchivol. Nosatros
tan famoléncs, y éll tan ros....
tan tentador.... ¿deixariém
de caure en la tentasió?

Perque el *bóquis* no té lley.

Y tots per aclamasió
son capitá em nomenáren,
pera que dels trists horrors
d'aquella fàm els traguera.
Aseptí el cárrec honrós:

fia el plá ; ó el fèu la fám ;
 ó el varem fer entre els dos.
 Posí la tropa *rapante*
 dividida en escalóns :
 alló era tropa lluída :
 ya se vé : tots *sampadórs* ;
 Y despues de haberlos dat
 les competents instruccions ,
 y señalát d'antemano
 pera punt de reünió
 la plasa de Calatrava ,
 m'ocupí en la eixecusió
 del projecte. M'encamine
 en marsiál resolusió
 á una gròsa panadéra ,
 que vén un pá tan hermós ,
 que pareix diga : *mencheume* .
 Lin sámpe hú de raspón ,
 pero de mòdo qu'em vecha ,
 y ni aspay ni presurós
 men vach capa *les Estaques* ,
 jamántmel á mòs redó :
 y com es de hòna pasta ,
 y així blá de condisió ,
 en un tancár y obrir d'ulls ,
 quedá en la diminusió
 de una lluna , quand presenta
 sa tallada de meló .
 Al notár la panadera
 que yo no vach molt velós ,
 pensa que podrá alcansárme ,
 y eixe vá ser son error ,
 en que posá el *visto bueno*
 á mon plá , y á ma intensió .
 Em seguix , aprete el pas :

ella corre ; correc yo :
 mes deixí que m'alcanzára
 pasát les *sebes* , en front
 del carrér ahon fan panderos .
 Em lléva en un estiró
 el pá , del qual em quedaba
 sols una insinüasió .
 Yo em pegue un trompis al nas ,
 y al punt de sang dos chorrólls
 salten , pintantme de roch
 barba , coll , pit , pantalóns .
 No em deixá de *presilari* ,
 de pillo , de tunantón ,
 de gat de nau : y en la esquerra ,
 agafantme del pesó
 de l'orella , em suxectaba ;
 y en la dreta , calvisóns ,
 y palmades en la esquena . . . .
 y en aixó em fèa favór ,
 pues impedia que els mòs
 (*Posantse la mà al coll.*)
 feren asi detensió .
 Als seus crits acudí chent
 de diferents opinións ;
 uns li díen : fòrt en éll ,
 no el plañga ; señaleló :
 atres ; prou li ha pegát , dòna ,
 tinga , tinga compasió .
 Y atres dien : la herechèta ,
 la chudía . . . . éu , miraló
 al pòbre chic degollát . . . .
 la sang corre á borbollóns . . . .
 Bé será ella *carlista* ,
 ó haurá estat en la *fasció* . . . .
 La dòna em solta al momento ,

al oüir eixos rumórs.
 Yo , zas , per la Compañia
 á Calatrava en dos bóts;
 y ella , tocá retirada
 á guardar el panerón
 ya saquechát. ¡Quines rabies!
 ¡quines desesperasíons!
 He oüit dir , que de sa boca
 sols eixien maldisións,
 y que sos ulls derramaben
 llágrimes com á sigróns,
 al veure en sa vendería
 tanta merma y destrucsió.
 Pérque apenes de la plasa
 s'ausentá el Governadór,
 les mehües tropes posaren
 al punt circumbalasió:
 y sense pasarse nòtes,
 ni fer ans declarasió
 de la guèrra y sos motius,
 ni intimár la rendisió,
 varen entrar per asalt;
 y tota la guarnisió
 sufrí la lley de la guèrra.
 No habent capitulasió,
 soldats rasos y ofisials
 de tota graduasió
 debien el matéix dia
 pèdre sa ecsistencia; y no
 á les boques dels fusils,
 sino á les dels yensedórs.
*(Señalant en la má , com qui
 mencha.)*
 ¡Paches , y quin safarrancho!
 Pá de eixe nou , esponchós,

rosquilletes , bolléts , bollos,
 duqueses , pataques.... tot
 quedá en un punt prisonér;
 y pera sa conducsió
 els sins del amics servíren
 de asémiles y furgóns.
 Asaltár , pillár , anarsen,
 fon òbra de mich según.
 Y uns per la mateixa Lloncha,
 atres per ahon els barróns
 de fèrro estaben abans,
 corrent com á ecsalasións....
 á la sita , á Calatrava.
 Allí mels vach trobár yo
 tots carregáts , com á burros,
 süant , com á cabadórs.
 ¡Qué victoria tan insigne,
 sense gastár munisións,
 sense entretindres en breches,
 sense pedre ni un canó,
 sense tindre ni un ferít,
 ni un mòrt , ni mes efusió
 de sang , que la del meu nas!
 És feu la repartisió
 en tota pau y chustisia;
 y de tots per votasió
 em se doná el ters y quint
 del botí , que fon quantios.
 ¿Qué èus pareix? La mehüa hasaña
 ¿no ous òmpli d'admirasió?
 ¿Y no decretèu mil premis
 á mon incheni y valór?

Pere.

Sense poder remediario,

una santa indignasió
em pren , al vóret encara
tan plé de satisfació,
y esperant gracies y premis
per una villana acsió,
que et fá ante Deu y ante els homens
de mil castics acreedór;
que debía horrór causarte,
y omplirte de confusió,
si tú tingueres chuí,
y algun poc de reflexió.
Sino dignes : ¿ tú voldries
que á tú et robaren?

Pillo.

¡ Oh! nó.

Salvador.

Y no estrañaré qu'et ròben,
pues he oüit , hiá consesió,
de que aquell que ròbe á un lladre,
güañe cent anys de perdó.

Pere.

Pues alló que pera tú
no vullgues , volero hó
pera tos prochims no deus,
perque chermanéts teus son.
Pues Deu nos diu : *no hurtarás,*
Supremo Llechislador;
primer de fàm y miseria
morirnos en un rincó,
que ferli á ningú enchamay
la mes leve usurpasió.
la propietát es la base

de totes les poblasións.
Si tots per suma desgrasia
foren lladres en lo mon,
tot sería mòrts y riñes,
y pronta aniquilasió.
¿ Y encara demanes premis
per robar?

Salvador.

¿ Vòls premi? Un forc
de alls et farà una corona:
de archilagues deù garbóns
dins de una sària , y tú allí,
arrastrats per braus trotóns,
et servirán de carròsa:
de graneres sis manólls
podrán *rèbret* á tú en *pàlmes,*
y *rèbre* tú en los *bastóns.*

Pillo.

Aném.... y no siguen tantes;
que si el gran Napoleön
vixquera encára , y manára,
oüida la relasió
en totes ses circunstansies
del plá de atác y l'acsió,
em pense, que em premiaría.

Salvador.

¿ Qué et daría?

Pillo.

Algun cordó....

Salvador.

Sí ; de cànem.... un dogál....

Pillo.

No ; un cordó de la *legion*....

Salvador.

Dels penchats; els quals compònen
la legion del deshonor.

Pillo.

Bé em daría alguna creu.

Salvador.

Dos nihiá á ta disposició,
la de Mislata y la del
mal lladre.

Pillo.

O en gran pensió
em faría *Merescal*,
(*Recalcantse en los términos, y dant
á entendre que els trabúca per pu-
ra pilleria.*)

Comisari ordeñador,
ó *huracá* (edecá vulle dir),
ó *Imperfècte de Oleron*,
ó *Conde de Atrapa panes*....

Salvador.

Allá en condáts ni en galóns:
allá en dignitáts ni títals:
en un llas escorredór
penchár per lladre et faría
á la rama de algun chop.

Pillo.

¿ Qui? ¿ Napoleón tan lladre,
y per lladre, tan famós?

Pere.

M'han contát que vá ser éll
sobradament ambisiós;
mes son govèrn era chust,
y mentres tingué el timó
de la Frànsia, els que robaben
no tenien remisió.

Y en uns poquets d'escarments,
sense moure molta pois,
á tots els lladres de Frànsia
els posá tant de temór,
que en lo bolsillo en la má,
grasies al Emperador,
de dia y de nit s'anaba
de Frànsia per la estensió.

Pillo.

¿ Y aquell meu patriotisme,
y heróica resolusió,
de oferirme per los meus
víctima de espasió,
y de sufrir les palmades
en tanta resignasió?

Pere.

El gloriarte del teu plá
tan iniquo y vergoñós,
pròba que es feu en malisia,
y gran deliberasió.

Pillo.

Molt mals sou d'acontentár.
Faré pues apelasió
á atres estremes, á atres còses,

que èus criden mes la atensió,
 y que per ser mes palpables,
 vos fasen mes impresió.
 (Trau del sí un mocadór de pita
 de lo mes fi per tot terme.)

Salvador.

¿Qué mocadór tan bonico?
 ¡qué rams tan vius! ¡qué colórs!

Pere.

¿Y es téu?

Pillo.

Y vostre també...
 que desde ara el pòse yo
 en la millór voluntad
 á vòstra disposició.

Pere y Salvador.

Grasies : de còsa tan bona
 no es creém mereixedórs.

Salvador.

Mes valguera que al seu amo
 li feres restitució:
 que oferir lo que no es tèu,
 es un regal engañós.

Pillo.

¿Y ahon está el amo? tal vòlta
 ya estará en Portolongón.

Salvador.

¿Pues qué ahon el vares furta?

Pillo.

Yo , en salvár só prou dichós.
 Al últim qu'agarrotären,
 acudí chent á muntó;
 yo m'emboquí entre la chent,
 y en lo fòrt dels espentóns
 li diguí : *vente conmigo* ,
 y fiu d'ell adquisició.

Pere.

¿Con qué en llòc d'escarmentár
 en la mòrt d'un malhechór,
 que espira per sos delíts
 de la chustisia al rigór,
 vas allí pera ròbar,
 y ferte així acreedór
 á tindre la pròpia sòrt,
 quand de tú es canse el Señor?

Pillo.

Parlém de còses alegres;
 no em vingues ara en sermóns.
 Parlém d'atres còses bones,
 de válua y de primór,
ricos despojos de Egipto ,
que mi destreza adquirió.

Salvador.

¿Y ahon tens totes eixes còses,
 que díus son de tant valór?

Pillo.

En un puesto me les guarden
de tota satisfació.
Perque hàu de saber vosatros,
qu'encara que só un mocós,
tinc una depositària,
una chica *de mi flor*.
Y totes aquelles prendes
mes dignes d'estimasió,
que el *Conde de Uñate* em porta
en bastant repetisió,
me les guarda en un baül
algo corcát y mostós,
que no té ni pañ, ni cláu,
pero ella es molt fiel.... ¡ó ó ó!
Si la véreu, quedariem
atónits y en suspensió,
perque alló es el *non plus ultra*
de tota la perfecció.
Es alta com un ciprer,
ròcha com el bermelló,
viva com un dia d'aire,
y blanca com un cotó....

Pere.

(*En serietát.*)

Asi dabant de nosatros
sobre eixe asunte, chitón;

ó ten vás, ó sen aném,
ó muda conversasió.

Pillo.

Estic mirant que teniu
cheni molt escrupulós:
no vulle escandalisarvos;
y de asó en comprobasió,
vach á dirvos una còsa,
que èus causarà admirasió.
¿Vos penseu que el meu llengüache
es sempre tan decorós,
com el que en vosatros use
en esta actüal sesió?
Si so figurèu així,
patiu equivocasió.
Ni carretèr de Torrent,
quand li plòu de *Matamón* (*),
y el seu carro *en el Campillo*
bolca en un estacadór:
ni camí de Zaragoza,
ordinari d'Aragó,
quand li agarra una tronada
entre *Lechago y Lechón*:
ni navío inglés de guerra,
quand per havór y estrivór
llansa fòc pera defendre
els drets de son pabelló....
desparen mes capdelléts,
mes sebes de caballó,
mes rechius, mes desbaráts,

---

* *Muntaña prop de Carlét. Les tronades que venen per eixe punt, de ordinari son de mala calitat. Solen partár pedra y granís, y quand no, pluches molt paregüdes á les dels Trópic.*

mes brúsques *interjesions*, (*)
 que Dimas. Ni aixó es tan sols
 quand estic de mal humór;
 sino sempre, y á tot past,
 á tota hora y ocasió.
 Pillo desde que naixquí,
 y pilló de profesió,
 y vivint sempre entre pillos,
 (salves sèrtes ecsepsions);
 sempre criat á la briva
 sense fré ni suxecsió,
 que no he oüit paraula bona
 nunca al mèu alderredór,
 ma boca, boca d'infèrn
 té de ser per presisió;
 pero parlant en vosatros,
 m'he anát molt en peus de plom;
 que á soltarsem les rodetes,
 nos oüirien els sords.
 Ya pues que en vosatros use
 esta considerasió;
 s'engañeu, imachinantvos,
 que á ser vach escandalós:
 quant he dit, y quant diré,
 una broma es de sabó.
 Seguiré pues mon propósit,
 que així hó demana el honor
 mèu, y el de la señoréta;
 que no es per ahí un bardóll,

sino una chica de rumbo,
 y molta suposisió.
 Els dies de festa porta
 mantellina de crespón,
 bones calses y sabátes,
 lo demes vá á proporsió.
 Té empeño gran pera traure....

Salvador.

¿Als presos de la presó?

Pillo.

Presos no. Del matadero
 ventres y caps de moltó.
 Sang en tràu quanta ne vòl,
 y allá en l'estíu calorós
 la búll, y despues la frich
 en tomàta y pimentó.
 Els caragóls els arregla
 en sebéta y bachocóns,
 y pebrenegre y ñoretés,
 que cöent llamen al móst.
 En los dies de faëna
 gasta pòca ostentasió;
 y á vòltes no porta calses,
 y va amostrant els garróns.
 En l'hibèrn vén carabása
 acabant d'eixir del fòrn,
 castañes torrades, serves,

---

* *De eixes interjesions (vulgo ells) qui en entén prou es el Cheneral Maroto, com éll de sí meteix confesa al capítul 2. de sa tardana Vindicasió. Per desgrasia hiá molts Marotos, y molts Dimas, que parlen en interjesions; resultant de ahí, que el llenguache comú y ordinari de uns y de atres mereixca pasar habitualment á la Comisió de Correccion de Estilo.*

y cacahüet, que es golós.
 En l'estíu fabes bullides,
 mores de *brasér*, lliróns:
 y pera que es divertixquen
 els chics, també estufadors
 de bambàus de caña, en que
 estufen que es un primór;
 y enfiláts en brins d'espert
 vén els fruít rochs del albórs.

Te gran comèrs de palléts,
 ganchéts de tirabusóns,
 pells de coníll y sabátes
 velles pera els remendóns.

Y tractánt en tantes còses,
 sols no comèrsia en carbó;
 perque li he dit, que ses mans
 desllumbren per sa blancór.

Pense que farà fortuna
 colosal; y á prevensió
 bolsa y *gran banc* té en sa casa,
 sols li falten els millóns.

Esta té ma confiànsa
 en lo grau mes superior;
 es *tal para qual* en fi,
 y abreviém de rahóns.

Esta es la que cuida y guarda
 mes béns, que tots muebles son:
 y lo qu'allá no ecistix,
 así eixirá á colasió.

(*Trau un bolsillo de pell molt
 brut, pero prou plé, que pòrta al
 còll, lligát en un cordell d'asót.*)

Comensém per lo bolsillo.

Dia el sargento Bergón:

Est homo sine pecunia

imago mortis. Y com
 de morirme yo, per ara
 no he fet la resolusió,
 sempre aplicát sobre el còr
 porte este confortador.

Sempre sobre el còr el porte,
 y el pes no me es enfadós,
 perque pes á gust no pesa,
 sino que dona vigór.

Dormínt, un atre em robaren....
 despertí.... y ¡ay qué amargór!
 Perque chéns, chéns em pesaba,
 em pesaba molt y molt.

Salvador.

¿Y d'ahon fás tans de dinés?

Pillo.

Dels dinés dels chugadors,
 que solén vindre per llana,
 y s'en van á trasquilóns.
 Así dels soldáts les sòbres
 están, y les donasións,
 que les sehües conegüdes
 han guañát en sa süor.

Salvador.

(*Rientse.*)

¿Y no mes?

Pillo.

(*També rientse.*)

També hiá así
 alguna pòca porsió
 de aquells hòmens celestiáls,

sensillos , bobalicóns,
que están pensánt en la móna
de Pasqüa , en molta abstracció,
quand yo els rechistre de ofisi
bolchaques y bolchacóns.

*(Amaga el bolsillo y trau una pi-
lota de la gorra.)*

Gorra y sí, son dos estuchs
de totes les diversións.

Así tením la pilóta....

He : ¿ voléu chugár els dos
pera mí? A llargues , á curtes,
á la escaleta , al rebót,
al palillo , á no tocár

pared , ó á tocár frontó?

¿ Voléu chugár en mí al home?

ó ¿ á qué? Vòstra es la elecció.

*(Pere y Salvador fán en lo cap
un signe negatiu.)*

¿ Qué no? per vosatros queda:
seguixca la prosesó,

(L'amaga y trau unes tàbes.)

Así está el chòc de les tàbes,
chóc reäl y molt famós

en Málaga , Cartagéna,

Ceuta , Alacánt , y el Peñó.

En estos dos oséts mundos
güañe la plata del món;

pues com son tàbes compòstes,

que en puesto dins tenen plóm,

y per fòra no es coneix....

(Les amaga.)

guaña sempre el tiradór.

(Trau unes chàpes y un canonét.)

Les chàpes y el canonét

asomen per un cantó,
per si algun afisionát
vòl deixarse alguns chanflóns.

(Els amaga.)

(Trau una baralla de cartes.)

Pero tots los chòcs s'arrimen,
que así está el choc superiór:
y ahon brilla el sòl , les estreles
carixen de resplandór.

Así está el desquaternát;
llibre , en el qual yo estudiós
en les fulles , y sos marchens
he posát anotasións
en una agulla sutil:

y puc dir , que la llisó
sé per la punta dels dits.

Asó es , que al tòc conéc yo
cada carta sens mirarla.

Vacha la demostrasió.

*(Tocánt les cartes per baix sense
mirarles, trau cada una de per sí,
y la nomena ans de veurela.)*

El Rey de Copes.—L'As d'Oros.

—El sèt de Bastos.—El dos
d'Espases.—La sota d'Oros.—

¿ Qué tal? ¿ quin competidór
en la ventacha que tinc,

podrá ferme oposisió,
que no quede *turulato*,

mas que porte un gran bolsó?

*El burro , el trúc , la malilla,
revesino , mediadór,*

chinebra.... ya s'han quedát
pera chent del antigór.

Ara el Golfo.... d'ordinari

comensa molt relichós:
 sembla al *Golfo de las Damas*
 de pronte per lo calmós,
 pero á dos ó tres donades
 es ya *Golfo de León*,
 ahon no asoles es marechen,
 naufraguen, sí, casi tots.

S. Pere y S. Pau.... la Barca....

en fi, si algun chugadór
 vòl divertir-se así un rato,
 tire en tèrra el mocadór;
 asentes, y á la tarèa;

qu'em figure qu'ans de molt
 tindrà la bolchaca neta
 de plata, y hasta de póls.

Així espulse yo als soldáts
 sense mes espalmadórs
 en los cuartels; y ells furiosós
 em tiren mil maldisións.

(*S'alsa la baralla en la gorra, y
 trau del sí una gran navaixa que
 dú molt amagada.*)

Ixca, ixca pera postres
 lo que ho mollifica tot.

Perque en los chócs sòl habér
 algun llans algo ductós;

no hiá á vòltes testimonis,
 ó si s'encontren miróns,

y sels pregunta y demána,
 que donen informasió,

per no ferse mal volér,
 ó alsen el múscle, y chitón,

ó dihüen que no hüan vist.

¿ Qui desidix la questió?

D'una part y atra s'aleguen

les mes convinsents rahóns.

Primerament son els crits,

y la fòrsa dels pulmóns:

si aixó es inútil, s'apèla

als lapos y bofetóns:

y quand son insuficients

tals michs de persuasió,

s'acudix á la navaixa,

de qui no hiá apelasió,

prinsipalment en mans d'home

de destrèa y de valór.

Y si última ratio regum

son les àrmes y els canóns,

última ratio pillorum

es la navaixa y brahó.

No es penseu que sé lletí,

(yaho he dit ans) no en sé un brót;

pero ho he oüit moltes vòltes

á gramáticos superiórs;

y com tinc tanta memoria,

só un papagáll relatór.

També hiá una clase d'homens,

que peguen per valentóns,

y á qui no fá pòr chustisia,

trópa, aguasils, ni miñóns,

ni tot un carrér de homens.

Son els jaques, y els matóns

de la comarca, y els dihüen

baratéros. Eixos son,

els que diferents baralles

porten pera els chugadórs,

y estos els paguen un tanto,

que els tals *bravos en caló*

dihüen: *cobrar la probeza*.

Si atre de igual profesió

vá, y lleva alguna baralla,
 y atra en pòsa de rondón,
 pera que chuguen en ella,
 ya tením gresca y funsió.
 Trahüen al punt les navaixes,
 y els dos, com á dos lleöns,
 s'embestixen, y peleen
 á màtam, ó et mate yo.
 El resultát de la riña
 es morir un campeön,
 y á vòltes el mes valent
 á mans d'un rapás chicón,
 que no sab lo que es navaixa
 ni per ensomñasió.
 No será la primér vòlta,
 que reñint moren els dos.
 Si queden els dos feríts,
 com sempre els dura el rencór,
 hasta qu'el hú mata al atre
 están de molt mal humór.
 Y com el ser *baratéro*
 es un grau, un escaló
 en la carrera que pòrte,
 y asendir es tan gustós,
 pera poder eixe cárrec
 desempeñar en honór,
 quand tinga yo mes etát,
 y s'em presente ocasió....
 em previnc ya pera entonses
 ara, en antisipasió,
 à manejar la navaixa
 en ratos que estic osiós.

Y ¿qui sab les aventures
 que puc yo tindre en lo món?
 Y ¿quien sabe si seré
 (*Menechant el cap y jaleantse.*)
baratéro el mas gachón
desde Levante á Poniente,
del Sur al Septentrión?
 M'he pres pues un catedrátic
 de esta facultad machór....

Salvador.

Y les borles d'eixe grau,
 (si acás en algun furgó
 el contrari no l'envía
licenciado al atre món),
 son vendes, pegáts, desfiles,
 y unguent de basilicón.

Pere.

Y ¿quin catedrátic tens?

Pillo.

Un invalít borrachón.

Salvador:

Y éll ¿ahon se graduaria?
 ¿en lo Más de Cucaló? (*)

Pere.

Supóse que tindrás l'aula
 en algun desént saló.

---

* *Más entre Alcubles y el Monte-Mayór. Te fama de molt ví, y molt bò.*

Pillo.

Caá. En lo plá de la Zaidía
em dona algunes llisóns.

Pere.

(Rientse.)

Bon puesto hau triat per sèrt.

Pillo.

Ample, y de molta extensió.

Pere.

(En retintin.)

Allí donen el garrót;
mira, si será espayós.
(El pillo al oïir aixó, se imuta algo.)

Salvador.

Y ¿l'enseñansa es debades?

Pillo.

No: en qüens, y en repetisió....
Alló no es Escola-Pía;
m'amostra *por quanto vos*....
Diu que pera oli á la llántia,
y es pera beures porróns.
Pera que vecháu vosatros,
si tinc alguna instrucció,
vos donaré alguna mòstra
de la mehüa aplicació.
*(Fá en la navaixa moltes tretes
anant avant y arrere, y saltant;
pero tot asó ha de ser en alguna*

intelichensia. Y per últim diu:)

Miréu: el graus del perfil
güañe en esta evolusió.

*(Pega un gran salt en la navaixa
alta.)*

¿Qué tal?

*(En molta satisfacció de sí ma-
teix.)*

Pere.

No et fatigues mes.

No pegues mes salts y bóts:
que pareixes tan borracho,
ó mes, que el téu Preseptór.

Salvador.

*(Posantse dabant del pillo, y
parlantli socarrónament.)*

Dimas! Dimas! tú eres Gestas:

(El Pillo oï en gran atensió.)

sempre et tinguí per brivó;

pero tan brivó com eres,
no m'ho figuraba yo.

Estás perdút, rematát....

tisic al grau vint y dos.

Yo no he estudiát medisina,

ni so ciruchá-dotór,

pero conéc á la llegua,
quand màls tos síntomes són.

Y sobre màls, son tan clars,

que pera anunsiartelós,

no cal que allargues el brás,

pera que et prenga ans el póls,

ni que m'amostres la llengua....

(ya la traurás en saho

y punt , sense que t'ho diguen,
mogút per la presisió.)

En atre temps yo et parlára
de un llás , y de un boltechó
en l'aire , y de una mòrt , per
falta de respirasió.

Però estém en atra era,
y segons ma convició,
morirás de garrotillo,
ó de alguna inflamasió
en lo cap y pit , causada
per quatre onses de plóm.
¿ Qué et pareix del méu pronóstic?

Pillo.

(Comogút y mich plorós.)

Y masa que tens rahó....

Pere.

Pues comogút em pareixes
per les veritats sens rebós,
que Salvadór t'ha embocat,
no parlant chens farfallós;
y em pense , que ara en tú es tròba
alguna disposició
pera oüir mes advertènsies;
y tinc també presumsió
de que t'aprofitarás
de mes amonestasió....
oüme lo que vach á dirte,
practicant la correksió
fraterna , que nos prescriu
nostron diví Redentór,

y es : que si veém un chermá
caigút en falta machór,
l'amonestém asoletes,
y el corrixcám en amor,
pera que se reconega,
y s'esmene y torne al solc.
Asoles els dos estém.
(Salvador es atre yo).

Pillo.

Díguesme lo que et parega;
que es molta ma comosió.

Pere.

Desde que huí s'ham parlát,
t'he pres gran estimasió,
y só un amic verdader,
de tot ton bé desichós.
No et reseles que yo et fasa
severes reconvensións;
que yo posát en ton puesto,
quisá haguera fét pichór.
Naixcút á horfandad apenes
et trobares en lo món,
sense pares , sense abuela,
sense amics , ni valedórs,
sense arrimo , sense guía,
sense ningun directór;
tú , barqueta , de esta vida
en lo mar tempestuós
de continuo combatuda
per furiosos Aquilóns,
¡ ah! ¿ que habíes de fer? Pedret.
Ya et perderes.... ¡ qué dolór!
Que et perderes , no hú'estrañe;

lo qu'em causa admirasió,
 es, que un chic de tantes llúms,
 (y asó no es adulasió),
 tant de incheni y travesura,
 no hacha posát atensió
 en que está perdút; y vullga
 eixír de sa perdisió.
 ¿Quim escláu hiá, que no busque
 la sehüa emansipasió?
 Tú vëus, que per ta conducta
 eres de tots el horrór,
 que en tú ningú alternár vòl,
 que et fuchen el costát tots;
 tú vëus, que eixa llibertad,
 de que estás tan vanitós;
 eixa llibertad inútil,
 te fá pedre el temps presiós
 en uns choes darrere d'atres,
 que sempre et tenen osiós,
 dant lloc á que tots el visis
 prenguen de tú posesió.
 Tú vëus, que es ton ordinari
 chelát almodrote herbós,
 y que sols tens de calént,
 quand t'asäonen els llóms.
 De tons vestits no s'em parle;
 que fan bastant alusió
 ó á espantall de melonár,
 ó á máixquera pòc garbós.
 Tu vëus del mòdo que dórms;
 no gaste exagerasió;
 sòlamente em remitixe
 á la tehüa relasió.
 Tú vëus per propia esperiènsia
 dels delits els sinsabórs,

y que al que òbra mal, el serquen
 miseries y privasións.

Y á pesar de estar miranto,
 llunt de deixár ton errór,
 á abansár á pèdret mes,
 es la tehüa propensió.

Tú fás com un marinér,
 que navegánt en marór,
 llunt de fuchír del períl,
 se intèrna mes en lo golf.

Com si perdút no estigueres,
 pera mes radicasió
 en lo mal, *de baratéro*
 t'ha entrát àra vocasió.

Tú vòls matár ó ser mòrt;
 males còses son les dos:
 si mates, et matarán;
 si et maten, ¿hiá res pichór?

Y el cuquet de la consiènsia,
 eixe cúq rosegadór,
 que nit y dia no pára
 d'avisár al pecadór....

Pillo.

¿Qué si em diu? Ay! crüel guèrra
 mou en lo mén interiór.

Mira, em díu, que per la pòsta
 corres á un fi desastrós.

Viure mal, ó viure bé,
 hú d'atre en comparasió,
 viure bé es alegre y fácil,
 viure mal, trist y costós.

Viure bé, acarrecha glòria,
 viure mal, condenasió.

Pere.

Pues si aixó et diu ta consiènsia,
 ¿per qué tú li fás el sord,
 y tens, en llòc de enmendarte,
 de ser mes mal, pretensions?
 Hasta àra han segút chicades
 totes tes operacions:
 pronte desencadenades
 vindrán les cegues pasions:
 y com planta venenosa
 òbri á sa flór el capóll,
 t'obrirás á les maldáts,
 que farás á borbollóns.
 El choc que es dels chuísiosos
 honesta recreasió,
 en que de sos mals de cap
 es procuren distracció,
 en tú tindrà per lo temps
 un imperi tan furiós,
 que matarás, pera tindre
 com satisfér son furór.
 En esta ciutád tat culta
 eres àra un llech borró,
 una anomalia estraña,
 de tots la abominasió:
 un sángano de colmena
 á la sositát gravós:
 un membre podrit, é inútil,
 sobre inútil, pèrnisiós:
 un còrv pera traure els ulls
 á la espanyòla nasió,
 mengüa de este sigle, oprobi
 de la civilisasió;
 y en fi, de la espesie humana

l'última degradasió.
 Pero entonses serás *fiera*,
 que en navaixes y rajóns
 sols respirarás vengansa,
 y et tirarás contra tots,
 si oposen als teus caprichos
 la menor contradició.
 Y entonses quand tú en los visis
 haches fét transformasió,
 no hiá que esperar mudansa,
 sino maldáts á muntó;
 que la zarza no fá pomes,
 ni dona peres el olm.
 Y com eres indio bravo,
 que no saps de Relichó,
 ni pera evitar el mal,
 de Deu t'enfrena el temór,
 farás les maldáts, com l'aigüa
 es beu, ó un atre licór.
 Párat; que á un pas de tu hiá
 un presipisi horrorós;
 retosedix; pèu arrere,
 que allí está la salvasió.
 Arrere, que encara es temps;
 después, ya no será sahó.
 ; A eixe plá de la Zaidía
 li fas moltes estasions!
 Allí dórms diferents nits,
 allí furtes mocadórs;
 de manejar la navaixa
 allí et donen les llisóns.
 Deprén eixe siti bé,
 no siga que á la ocasió
 l'equivoques en un atre
 per la molta torbasió.

¿Quina en fora, que algun dia
 en funesta ostentació
 vaches, *calle de amargura*,
 el còll algo de gaïdó,
 sobre un burro, còta gròga,
 portant per lo rededór
 Eclesiàstics y confreres,
 que formáts en prosesó
 van resant el sant Rosari
 en pausada devosió?
 Y encara que tú no vullgues
 posár en res atensió,
 sino en lo perteneixent
 á la tehüa salvasió,
 no deixarà de ferirte
 de estos chius-chius el rumór.
 —Qui es?—Hú que melóns furtaba
 allá darrere *el Socós*;
 y se vá escapár de bònes.—
 Taurá el cap á un trás-cantó
 un llauradór polserút,
 dient: á eixe, yo celadór,
 l'agarrí furtánt presquilles
 en l'hòrta de Borbotó.
 —Qui es?—Hú, que al furtarli *dátils*
 al datilero Muñós,
 este li embocá tal *cüesco*,
 que el deixá tot tremolós.
 —Qui es?—Hú del que yo em resèle
 que m'afaitá un mocadór
 de pita, novét, flamánt,
 que em va costár un dobló.
 —Qui es?—Dimas el *baratero*,
 de tot choc gran chugadór,
 y molt destre en la navaixa,

que matá al cabo Simón.
 —Qui es?—Hú, que pera seguir
 el choc en mes fòrt tesó,
 vá matár á un comersiánt,
 y se li apropiá el bolsón.—
 y atres cent, y cent elochis
 oüirás á este tenór.
 Y si acás t'has olvidát
 pecáts en la confesió,
 allí tels farán presents
 en individuasió;
 perque quand has fet sent *pillo*,
granuja, *ministradór*
de candela, ó *baratero*....
 de tot es farà mensió.
 En fí, pasarás el cerco
 de la trópa en formasió:
 pucharás del carafál
 els quatre ó sinc escalóns....

Salvador.

Y sino els puches á bònes,
 et pucharán á remolc.

Pere.

Y quand siga temps y hòra,
 te indicarà el confesór:
 àra digues capa el pòble:
hermanos, *pido perdon*
del mal egemplo que he dado;
encomiendenme al Señor,
y á María Inmaculada....
 y entonses l'eixecutór
 de la chustisia....

Pillo.

No pases abant; que eixes espresions m'están el còr traspasánt com uns afiláts punchóns, y en la mehüa ánima posen la machór consternasió.

Pere.

Que may t'había ocurrit pensar en ton interior: ¿De estes pilleries quina será la terminasió?

Pillo.

Ho había pensát mil vòltes, pero me fëa ilusió, crëent que ma travesura em trauría sempre airós. Ara vech que sol ser topo qui mes se presia de tord. *Quien mal anda, mal acaba:* no espere atra sòrt millór. Pera mí son evidènsies les tehües observasións: conéc que á carrera ubërta camíne á ma perdisió; y que si hasta àra he escapát de la chustisia al rigór, no podré quisá en abánt, mas que prenga precausións; pues tant vá á la fònt el cànter, que á darreríes es romp. Yo só un pilló rematát,

pillo en tota la estensió de la paraula... ho conéc... y eixe es el méu gran dolór. La pobrëa, el abandono, la falta de direcsió, els chocs, males compañies, y la mala inclinasió, m'han presipitat á mí en este profundo toll! Si de éll no ixe àra, después será mes dificultós. Y ¿per qué no he de eixir àra? Ya he fët ma resolusió... una voluntad resòlta... la voluntad es el tót... Vullc ser un atre; y en pròba de ma determinasió, fòra enrredros, fòra llasos de este mon engañadór. Fòra tàbes, fòra cartes picades en invensións (*Les tira y les patecha, com les demes còses que es dirán luego.*) diabòliques; fòra chàpes, fòra canonét polsós. fòra pilota.... y en fí, fòra, y allá al pozo Ayrón yacha la infame navaixa, (*Fá com que la romp y la tira llunt.*) y ses maldites llisóns. Vinga àra una llansadóra, vinga una aixada, un lligó; no vullc pá debades; prou m'en he menchat de baldró.

Per no haber may treballát,
sentiré acachár el llóm:
mes só chove; em faré; atres
com yo, es fán treballadórs.
Huí naixc; de la má de Deu
m'ha vengút la mutasió.
Deu l'ánima m'ha ilustrát
en santa illuminasió.
¡Ah! ¿y com se me representen
en los mes negres colórs
tots mons pasáts estravíos,
y torpes dichos y accions?
¡Quant sent yo el mal que he causát
á qualsivòl de este mon!
y de tot lo que he robát,
¿cóm puc fer restitusió?
Vulle posárme siga ahón siga,
ahon estiga en suxecsió,
pues vech que la llibertad
es mon enemich machór.
També vulle, que la *Doctrina*
m'amostren en perfecció,
y els soberanos misteris
de la nõstra Relichó,
y de tots los meus pecáts
á fer bõna confesió,
pera lliurar l'animéta
de etèrna condenasió.

Pere.

Pues que de mudar de vida
tens la determinasió,
no malògres per perèa
tan santes inspirasións.
Lo primér que has de fer, es

buscár un bòn Confesór,
y de ta vida contarli
andanses y tropesóns
desde el hilo hasta el pavilo,
sense ninguna omisió;
y fer tot lo que éll et mane,
en ferma resolusió
de morir, ans que tornár
al prosuïr anteriór;
y també t'has de posár
baix del manto y protecció
de la que es Mare de Deu,
y Mare dels pecadórs;
pues tots los que així ho practiquen,
amparo y consolasió
en vida y en mòrt encontren
per son maternál amor.

Pillo.

Ya sé que he de confesarme,
pero no àra de rondón:
que pera aixó es nesesaria
alguna preparasió,
y saber ans la *Doctrina*,
y totes les orasións
que resen els bons cristians.
Desde huí gran devosió
tindrè á la Vèrche María,
y per sa gran mediasió
alcansár de Deu espere
de mes culpes el perdó.
La llibertad em fá pòr;
lo primér es *reclusió*.
Si ahí en la Benefisensia
em volgueren.... pero yo

no conec, no tinc arrimo....

¿qui serà el meu protector?

Si yo hú dels atres chics fora,

que tenen ses relacions,

lo propi, lo asertát era

anár al Señor Retór,

y éll serviria de empeño

pera ma colocasió.

Mes ¡si yo no tinc Parròquia!

¡si per ma desgrasia, só

ovella descarriada,

que no he conegút pastór!

Pere.

Pues desiches ser bon chic,

y á la Casa profitós,

y no tornár nunca al viure,

que duhies tan perillós,

ves, Dimas, ves, corre, y tirát

als peus del Señor Baró;

cóntali tes aventures,

y per elles t'afflicsió,

y els propósits que t'animen

de una felís conversió.

Acudix al Pare Andrés,

que es per estrém bondadós;

plòra als Vocals de la Chunta,

y ploránt suplicalos,

que t'admitixquen á pròba.

El còr tenen chenerós,

y t'ouïrán: yo per mí

no ducte de t'admissió.

Salvador.

Eixe pelache que pòrtes,

parla pòc á ton favór;

no vaches, Dimas, no siga

que t'emportes rebolcó.

Pillo.

Al Señor Baró m'envach;

ya se ahon víu. A Dios.

Pere y Salvador.

A Dios.

Salvador.

Eu, éll s'en vá tan apresá,

que no ha aguardát mes rahóns.

Pere.

Vorém, Salvadór, com nix

en la sehüa pretensió.

Salvador.

Ara, Pere, m'ocurrir

fer la siguiént reflexió:

si la Casa no ecistira,

de tunos y pillastróns,

en Valensia que es tan gran,

ne hauría una inundasió.

Pere.

Y de élls tal vòlta seríem

nosotros.

Salvador.

No dic que no.
¡Ay Pere! que en esta plasa
ham fet masa detensió!

(*Molt asustát.*)

Pere.

Pero ham guañát á un chermá:
beneit siga el Señor.

Salvador.

Beneit el Señor siga,
de tot lo que es hò, el Autór,

que d'establir esta Casa
vá donár la inspirasió.

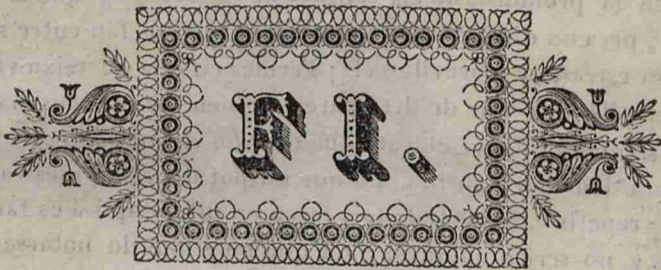
Pere.

Y beneits de Deu siguen
de esta Casa els bienhechórs.

Salvador y Pere.

Siguen també beneits
de Deu, els nobles Señors,
que han posát en tan bòn pèu
este Establiment piadós.

(*Fán cortesía, y sen ván.*)

ADVERTENSIES.

PRIMERA.

A la pág. 2. ahon diu: *Per donasió que se li ha fèt*, haurém de añadir, *de ella*: per-
que encára que está molt clar lo que es vòl dir, no hiá nesesitát de esposár á ningun *ma-*
terialiste, á que agarre el rabe per les fulles.

També se ha de afechír un vers, dient així á la página 14. coluna 1.ª línea 16.

....de la Benefisensia. líu,

líu, á tancarse: jò, jò.

SEGONA.

Estos Coloquis están escrits en lo *valensiá* que es parla actualment en esta capital.
En élls es diu indiferentment *desichs* y *desichos*; *pasechs* y *pasechos*; perque suxectes

instruïts de Valensia uns se espresen de la una manera, y atres, de la atra. En vista de aixó, lo millór per ára es el *bando de Alcoy*; hasta que anant lo temps, á fòrsa de progresar, logrém tindre un *Diccionari*, y una *Gramática valensiana*; ó el ús, (que es el chuche sense apelació en estes matèries) sentènsie, sansione, y fije definitivament, quin ha de ser el plural de estos dos nòms.

TERCERA.

Ya s'apuntá en lo prólec, que pera compòndre els tres Coloquis en un asonánt rònc, había segút presís repetir en tal qual llans algunes mateixes paraules, sense poderse fer atra còsa. Qui no es done per satisfét en esta indicació, será tal vòlta per imachinarse, que el tal asonánt podria suministrar molts mes rèsursos. En aixó se equivoca. Mes val repetir, que demanarli ausili á hù que pareix chermá, y ni encára es cosí. Clár es que es parla de l'atra O. En les poèsies valensianes que se conserven del sigle XVII, es tròba que en esta ciutát es pronunsiaba entonses de atra manera que ára; y es trau evidentment de que per eixemple: *ros* (color) y *ròs* (rosada); *tos* (de tosír) y *tòs* (bascòll) eren asonánts: y hó serán tal vegada, encara en lo dia, d'Eixátiva enllá, ahon es parla mes *blanèt*; pero así en Valensia, abon, com dihüen els de les muntañes, es parla *apichát*, tan marcáts están en la pronunsiació els sonidos de les dos OO, que es menestér tindre les orelles á adobár, pera no distinguirlos, y coneixer que no fán entre sí, ni molta, ni pòca armonía. ¡Còsa estraña y maravillosa! ¡Termes en una mateixa vocal, y tal vòlta en totes les mateixes llètres, que de dret pareix habien de ser consonants rigorosos, y no ser ni asonánts sixquera! Así vé clayát alló de: *dos de un ventre, y cada hù de son temple*. Con que pera demanarli ausili á hù que no pot donarlo, mes val no demanarlil, y ferse relloneche de repetisió. Si els Coloquis foren en prosa, quisá es farien les mateixes repetisións de nòms y no serien notades. ¿Per qué pues han de notarse en lo vers, machórment no sent aquelles en molta frecuènsia? Els que aixó nòten, figürense que están llechínt pròsa.

Y ¿qué pèrden estos Coloquis per anarsen capa prosaics? Res. En pròsa está el célebre coloqui de *Bufalampolla*, *Chirabolles*, *Charpeta*, *Parranda*, y *Poca-ropa*; y no per aixó carix de mérit, ni deixa de ser el mes divertit y entretengút de tots los coloquis; y á pesar dels setanta anys, ó per ahí, que ixqué á llúm, may es fá vell,

AVIS.

Estos Coloquis que contenen nou fúlls de impresió es venen en les Llibrerías de **LABORDA**, en la **Bolsería**, en la de **LOPEZ**, y en tots los puestos ahon se venen els billets de la **Rifa de la Casa de Benefisensia**. = **A 5 reals velló**, encuadernáts en tapes de papèr chaspechát.